

12 STRANI
CLANKOV IN SLIK
Z VSEH PODROČIJ
POLITIKE, ZNANOSTI,
UMETNOSTI IN
RAZVEDRILA

tedenska
tribuna

TEDNIK
SLOVENSKEGA
POROČEVALCA

LETNA OBUTEV

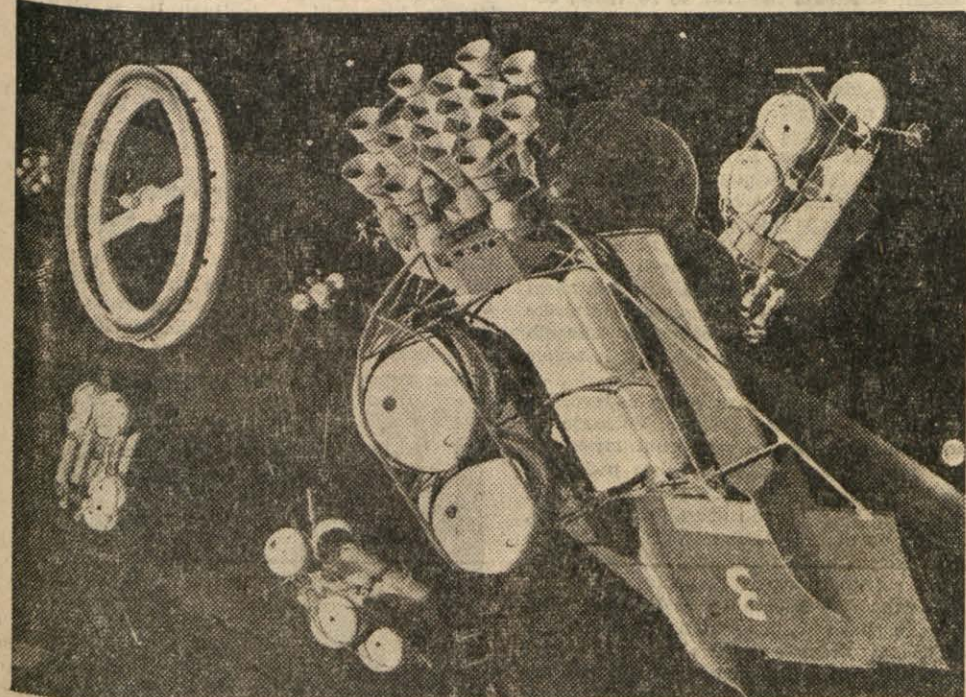
novi modeli
v bogati izbiri
in najnižjih cenah
v veleblagovnici
Na ma
LJUBLJANA

RAKETE - SATELITI ZEMLJE

Novi načrti Rusov, Američanov in Angležev - Ali bo res že čez nekaj let prva raketa postala umetni satelit naše zemlje - Vsako uro enkrat okrog sveta

Desno krilo Milutinović, igralec »Partizana«, je bil najmlajši član jugoslovanske reprezentance, ki se je v sredo srečala s Francijo v Lausanni (Berite poročilo o tekmi na 11. strani)

V zadnjem času so se po vsem svetovnem tisku razširile nove vesti o osvajanju vesolja. Mnogo tega, kar pišejo, je preuranjeno in netočno. V glavnem lahko verjamemo, da se vse večje države ukvarjajo z zgraditvijo poizkusnih raket, ki bodo kot umetni sateliti krožile okrog Zemlje. Toda vsi se ne skladajo s tem, da bo to že čez nekaj let, kot pravi tudi naš članek. Za primer bi navedli angleškega profesorja Sidneya Chama, strokovnjaka za uporabo raket v znanstvene namene, ki se je pred nedavnim mudil v Ljubljani in izjavil, da ne bo mogoče doseči večjih uspehov pred koncem tega stoletja: »Mogoče bomo lahko poslali prve stroje na Mesec v zadnjih ali pa šele v prvih letih naslednjega stoletja — seveda brez človeške posadke.«

Nekje nad zemljo bodo postavili vsemirski otok (obročast predmet na levi strani zgoraj). Ob tem »otoku« bomo sestavljali rakete, namenjene v vesolje. Tako se bodo izognili velikim začetnim izgubam goriva, ki ga raketa potrebuje zaradi zračnega upora — predvsem pa zaradi trenja njene površine ob zračno plast v manjših višinah

Ni dolgo, kar je javnost zvedela za tri vesti, ki se najbrž niso povsem slučajno pojavile ob istem času, kajti vse tri se tičejo izvedbe astronavičnih problemov: Američani, Angleži in Rusi se vsak po svoje trudijo, da bi izdelali raketo, ki bi jo pognali izven naše atmosfere, da bi se potem kot satelit našega planeta vrtela okrog Zemlje. Vsi trije načrti so si podobni, čeprav predvidevajo različno višino in različno hitrost kroženja. Dejstvo je — zagotavlja ena teh vesti — da človek ni več daleč, ko bodo prve rakete odšle v vesolje.

24. februarja 1949 so ameriški in nemški inženirji v puščavi »White Sands«, kjer je ameriško središče za poskuse s stratosferskimi raketami, preizkusili raketo, ki se je dvignila 412.000 metrov.

Ta raketa, ki je podobna precej debeli cevi z ostro konico, ki ji služi za anteno, je bila sestavljena iz dveh delov: en del je bil »matični«, drugi del pa »pomolnica«. Pomolnica raketa je bila pravzaprav kopija nekdanje nemške V-2. Naloga te »pomolnice« je bila, dati glavni raketi zadostni pospelek, ko premaguje zračni odpor, preden se prebije skozi zemeljsko atmosfero. Od »matere« se je avtomatično ločila v višini 32.000 metrov, odkoder je spet padla na zemljo, višje na padalu. Na svojem poletu, ki je trajal vsega 2—3 minute je porabila 2.000 ton hidroksina, novega tekočega goriva.

Glavna raketa je bila tipa »Wac Corporale«, manjša od V-2. Ko se je »pomolnica« ločila od nje, se je le-ta pognala naprej s hitrostjo 8.445 kilometrov na uro. Ko je dosegla višino 412.000 metrov, je za hip obstala, nato pa je s pomočjo padala začela padati nazaj proti zemlji. Ta raketa je bila dolga 4,80 metra. Njen specialni motor je za polet porabil 200 ton hidroksina. Imela je tri stabilizatorje in obtežitev s svincem v svojem gravitacijskem središču; tako je

ostala v ravnotežju in je bila obenem prisiljena na povratek na naš planet.

Raketa je imela izdelan fotografski aparat, ki je iz te izredne višine posnel zemljo. Poseben radijski oddajnik je avtomatično meril gostoto plinov v atmosferi, v stratosferi in ionosferi, kot tudi v višjih legah.

Ta poskus, ki so ga ameriški in nemški inženirji pripravljali vse od konca vojne, je uspel, in odtlej so v teku dela, kako odposlati v vesolje nekaj umetni satelit. Konstruktor nemškega V-2 inženir von Braun, ki dela sedaj v ZDA, je predlagal, naj bi zgradili vsemirski otok v višini 1.730 kilometrov, ki bi se gibal s hitrostjo 25.400 kilometrov na uro; ta »otok« bi vsaki dve uri napravil pot okrog zemlje, se pravi dvanajstkrat dnevno. Von Braun je napravil načrt za velikansko raketo, ki bi bila 80 metrov visoka in bi imela 20 metrov premera. Tehtala bi 6.400 ton in bi v višini 1.730 kilometrov odnesla približno 700 ton gradiva, da bi »vsemirski potapljač« iz njega sestavili »otok« s premerom 75 m.

Ta načrt bi stal 4 milijarde dolarjev; njegova hiba je bila v tem, da bi ga bilo mogoče izvesti šele l. 1962, seveda v primeru, da bi tehnika obvladala tiste probleme, ki bi jih bilo treba še rešiti. Vse pa kaže, da so se na posled odločili izvesti vso zadevo na bolj enostaven način, da bi samo raketo uporabili za »vsemirski otok«.

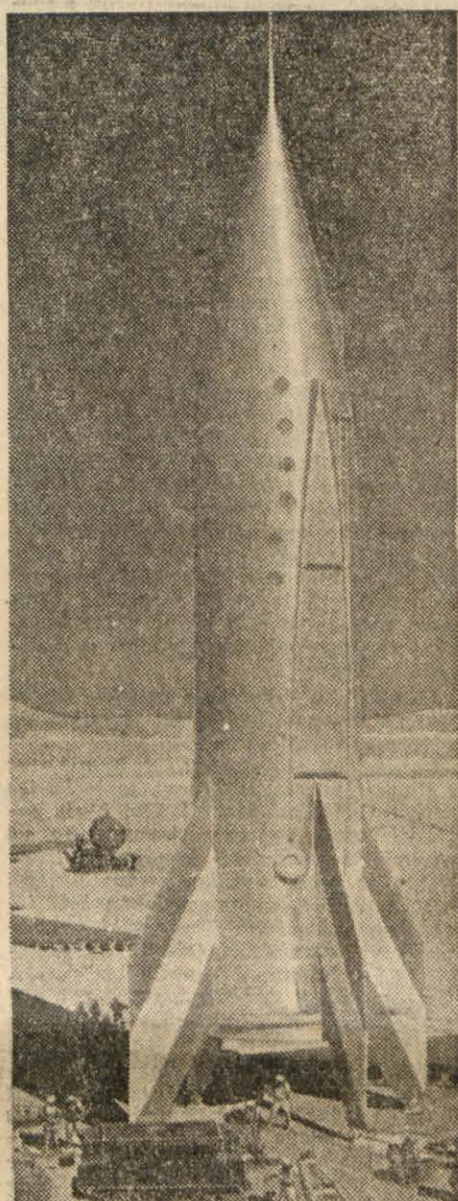
V kratkem rečeno: v delu sta dve raketi: »Aerobee« in »Viking«. Računajo, da bosta ta dva stroja sposobna doseči višino 500.000 metrov v dveh ali treh minutah. Osnovno upravljanje je bilo, kako jima omogočiti hitrost 16.000 do 17.000 kilometrov na uro in hkrati uravnovestiti težo rakete s centrifugalno silo, da bi se ta stroj začel vrteti okrog naše obale. Trdijo — ne da bi navedli podrobnosti — da je ta problem že rešen. Raketa bi krožila okrog zemlje devetkrat na dan, t. j. za polet okrog Zemlje bi potrebovala dve uri in pol. Ali bodo na njej ljudje? Vemo le to, da bo ta »otok« v neprenehni zvezi s konstruktorji, ki ga bodo lahko vsak hip spet usmerili nazaj na Zemljo.

Veliko manj vemo o načrtih britanskih tehnikov, ki so svoje raziskovalno središče postavili sredi avstralske puščave. Zvedelo se je, da gradijo raketo, ki bo opremljena s posebnim reaktivnim motorjem, za katerega šele iščejo najprimernejše gorivo. Najbrž je ta načrt precej podoben ameriško-nemškemu projektu. Ene se Angleži še najbolj ukvarjajo z mislijo, kako postaviti ljudi v to vsemirsko ladjo. Izumili so potapljaško obleko, ki naj bi jo nosili »piloti«. Posadka bi ležala na kavčikovih »prijavah«, ki bi imele točno določeno obliko teles. Pilot bi sedel na gibljivem stolu, ki bi se premikal v skladu s premiki rakete; imeli bi tudi posebne naprave, ki bi mu olajšale dihanje, oziroma bi preprečevale nepotrebne kretnje. Ta raketa bi v dveh minutah dosegla 400.000 metrov višine in bi lahko ostala v vesolju toliko časa, kakor bi to prišlo posadki. Čim bi se ta raketa vrnila na Zemljo, bi jo v vesolju zamenjala druga.

Sovjetski načrt ni nič manj popoln in pravilno celo, da so s predpripravi za njegovo izvedbo že končali. Sovjetska raketa naj bi imela motor, ki bi bil 53 krat močnejši od motorja najnovejših reaktivnih letal. Po teh računih bi se raketa gibala s hitrostjo 38.000 do 40.000 kilometrov na uro. Iz motorja bi pihal plamen, ki bi bil 80 metrov dolg, in bi ob vletu izkopal 10 metrov globok in širok krater. S to raketo bi dosegli višino 300.000 metrov v eni sami minuti. S hitrostjo doleta v to višino bi se stroj usmeril vzporedno z zemljo in začel krožiti okrog zemeljske obale. Ruski tehnik menijo, da bi posadka lahko vzdržala skoraj dva meseca »kroženja«. Novi satelit bi obšel zemljo v eni uri, ali 24-krat dnevno.

Po poročilih iz Švedske so poskuse s takimi raketami delali Rusi že konec lanskega leta na področju Baltika in na Poljskem. Raketa, ki so jo osadili, je imela obliko metalne krogle, ki jo obdaja obroč v obliki prstana. To kaže, da so sovjetski znanstveniki opustili načrt inženirja Ciolkovskega, ki je predvidel »vsemirski otok« v višini 280 kilometrov, kjer bi 16-krat na dan obkrožil naš planet.

Ta lestvica višin govori, da so trije nasprotiki v osvajanju vesolja prišli do skoraj istih zaključkov. Tako prvi, kot ostala dva trdijo, da bodo s prvimi poskusi z raketami začeli med leti 1956 in 1958. Tedaj bomo morda na našem nebu lahko gledali tri umetne satelite: na višini 500.000 ameriškega, ki se bo pojavil vsaki dve uri in pol; angleškega v višini 400.000, ki bo letel nad našimi glavami vsaki

Ko bodo prišli ljudje naposled na druge planete, bodo morali misliti tudi na povratek. Zato bo potrebno po pristanku, ki bo moral biti čim bolj počasen, da se raketa ne bo poškodovala, postaviti raketo spet v navpično lego ter jo napolniti s gorivom. Najbrž bodo morali gorivo pripeljati s posebnimi raketami.

dve uri; in v višini 300.000 metrov še sovjetskega, ki se bo prikazal vsako uro.

Ti sateliti se ne bodo mogli nikoli srečati. Sodelujoč pri istem raziskovanju bodo znanstvenikom lahko postregli z dragocnimi podatki o temperaturi in skrivnostih ionosfere, o kozmičnih žarkih in o zarčanju ultravijoličnih žarkov, kakor tudi o velikih magnetnih poljih okrog zemeljske atmosfere. To miroljubno delo bo prvi korak k raziskovanju velikih interplanetarnih prostorov in edina možnost, da bo človek dosegel luno in Mars.

S tem bo ustvarjena zamisel kitajskega mandarina Van Tua, ki je pred 2.000 leti ukazal k svojemu prestolu pritrčiti 47 raket in tako doseči — nebo. Smodnik je raketah se je vžgal in prišlo je do strahotne eksplozije. Nikoli več niso našli ne ostankov prestola ne delcev mandarina; zato pa tudi Kitajci še danes mislijo, da je bil Van Tu prvi človek, ki se je naselil na nekem tujem planetu. Odtlej je, če pa je tja res prišel, še danes ne ve nihče...

BOLEZEN SUMNIČENJA

Regovor »Nemo profeta in patria« drži tudi za ZDA

RAZBURJENJE ZARADI ZADEVE OPPENHEIMER

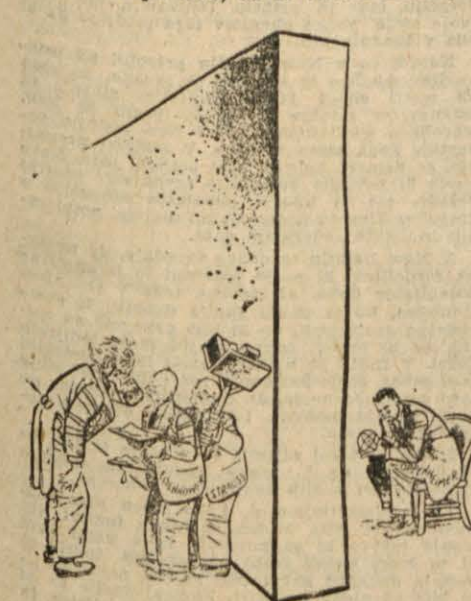
Spomladi leta 1942 se je vlada ZDA prvič obrnila na dr. Oppenheimerja. Zaprtila ga je, naj se odpravi mestu profesorja na kalifornijski univerzi in naj prevzame vodstvo večjega števila eksperimentalnih laboratorijev, ki so raziskovali, ali je možno izdelati atomsko orožje.

Ze tedaj so raziskali preteklost dr. Oppenheimerja in mu dali polna pooblastila za delo pri tajnih raziskovanjih. Ko je dobil »poveljnico« še s strani voditeljev znanega »Manhattan projecta« generala Grovesa in njegovega pomočnika Nicholasa so ga imenovali za voditelja atomske tovarne v Los Alamosu. Ko se je tamkajšnje delo uspešno končalo in je bila vojna dobljena, so ponovno raziskali, ali je Oppenheimer zanesljiv, in sicer glasno z navodili, ki jih je izdal Truman. Ponovno so mu dali zaupnico in med možni, ki so o njej sklepali, sta bila tudi general Nichols in admiral Strauss. Čeprav se je dr. Oppenheimer vrnil na univerzo, so mu še vedno dostavljali na dom vse, tudi najbolj zaupne podatke o atomskem raziskovanju s pomočjo katerih je vladnim laboratorijem mogoče nadalje dati dragocene nasvete.

EISENHOWERJEVO »NOVO MERILO«

Leta 1953 je predsednik Eisenhower izdal novo »merilo« za ugotavljanje zanesljivosti, admiral Strauss pa je postal predsednik vladne komisije za atomsko energijo. Oder je bil pripravljen.

Po novem »merilu« je bil nezanesljiv vsak, ki ni mogel dokazati, da ni nikdar sodeloval, niti imel kakršne koli zveze, s »subverzivnimi strankami«, obenem pa so močno znižali določila kakšni morajo biti dokazi, da obstaja sum v državljanoovo vdanost. Postalo je torej tako, da morajo državljani dokazovati svojo zvestobo, ne pa tako, da bi vladne komisije

Kdo je komu preprečil dostop do zaupnih informacij?

morele dokazati, zakaj neki državljani ni zanesljivi!

Admiral Strauss je postal predsednik komisije za atomsko energijo 3. julija 1953. Sedmega julija so organi komisije na njegovo zahtevo zaplenili vse zaupne dokumente v delovni sobi dr. Oppenheimerja na univerzi v Princetonu. V tistem trenutku komisija niti ni še pregledala fascikla dr. Oppenheimerja v luči novih navodil. Kljub temu so objavili sporočilo, da do pregleda »zadeve Oppenheimer«, dr. Oppenheimer ne sme imeti dostopa do tajnih dokumentov. Admiral Strauss mu je tudi sporočil, da ima 24 ur časa, da da ostavko na vse svoje vladne položaje, ali pa ga bodo javno obtožili, med drugim tudi »nezvestobe«. Dr. Oppenheimer se je sklenil upreti in 23. decembra je komisija za atomsko energijo izdala svojo slovitno obtožnico. Obtožnico je podpisal bivši sodelavec Oppenheimerja — general Nichols!

OBTOŽNICA

Poleg obtožb, da se je pred vojno sestajal s komunisti (kar je danes v ZDA hud zločin), ali vsaj s simpatizerji komunistične stranke, med temi tudi z znanim francoskim pisateljem Andréjem Malrauxom, zanika obtožnico tudi njegove medvojne zasluge in ga dolži, da se je uprl zamisli o izdelavi vodikove bombe.

Oppenheimerjevi prijatelji in njegovi sodelavci pripovedujejo drugače. Pravijo, da je bila zamisel za Los Alamos njegova, da ga je organiziral in vodil pod izredno težkimi razmerami. Brez njegovega prizadevanja načrti nikdar ne bi bili pravočasno izpolnjeni. Tudi k obtožbi, da se je upiral izdelavi vodikove bombe, imajo njegovi prijatelji (med katerimi je pretežno del takšnih, ki so popolnoma zanesljivi celo po Eisenhowerjevih »merilih«) mnoge pripombe, predvsem pa to, da je Oppenheimer ugovarjal predvsem iz moralnih razlogov — kot so tedaj storili mnogi ameriški znanstveniki in kot še sedaj ugovarjajo mnogi ljudje v drugih deželah — da pa je kljub temu storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da je pospešil raziskovanja v tej smeri.

RUSI IMAJO VODIKOVO BOMBO

Dejstvo je, da je Oppenheimer s svojimi sodelavci raziskoval možnost za izdelavo vodikove bombe med vso vojno in še po vojni. Do leta 1949 sploh ni bilo nobenih nesoglasij in je delo zadovoljivo napredovalo. Tedaj pa so Američani zvedeli, da je v Sovjetski zvezi eksplodirala prva vodikova bomba. Komisija za atomsko energijo je takoj sklicala vse znanstvenike in jih vprašala ali ne bi kazalo hitro ukrepati in pospešiti raziskovanja. Komisija znanstvenikov — pod predsedstvom Oppenheimerja — se je soglasno odločila proti, kar so utemeljili s tem, da »koncentrirano in premišljeno delo lahko omogoči proizvodnjo vodikove bombe v istem času kot nepremišljeno in prehitro delo, oziroma, da se lahko bomba na ta ali oni način proizvede v manj kot petih letih.« Zanimivo pa je tole: večina članov svetovnega znanstvenega odbora, in sicer doktorji Oppenheimer, Smith, Conant, DuBridge, Rowe in Buckley,

je izrazila »zaskrbljenost zaradi politične in moralne nevarnosti, ki jo predstavlja vodikova bomba«. Edino znanstvenika Fermi in Rabi nista imela glede tega nobenih pomislekov.

Dr. J. Robert Oppenheimer

KDO IMA ZAUPNE INFORMACIJE?

To je kratek pregled »zadeve dr. Robert Oppenheimer«. Očitno je, da predstavlja večina obtožb le bolno fantazijo in strah pred znanstveno svobodomiselnostjo. Vse kaže, da so napad na Oppenheimerja tako razumeli še mnogi drugi znanstveniki, lahko rečemo večina, saj vsak dan prihajajo novice o protestnih pismih, ki jih pišejo Eisenhowerju najvidnejši izmed njih. To bi tudi deloma pojasnilo, zakaj raziskovalna komisija še sedaj, po več kot pol leta, še ni dokončno razsodila za Oppenheimerja ali proti njemu. Če pa pomislimo na to, da je dr. Oppenheimer najvidnejši nuklearni fizik v ZDA, tedaj je bila brez dvoma zelo umestna karikatura v listu »Washington Post«, pod katero je bilo napisano: »Kdo je komu preprečil dostop do zaupnih informacij«

OBSDOBA?

Poseben odbor za raziskovanje lojalnosti je s 2 proti 1 glasu odločil, da dr. Robert Oppenheimer ne sme več imeti dostopa do informacij o atomskem raziskovanju. To je tri članska komisija sklenila kljub temu, da je dr. Oppenheimerja proglasila za lojalnega državljanca, ki je »zelo diskretno ravnal s tajnostmi«. Komisija je tudi priporočila, naj se dr. Oppenheimerju ne zaupa več položaja svetnika Komisije za atomsko energijo. Dr. Ward Evans, ki je glasoval proti takšni odločitvi je po končani seji izjavil: »Dejstvo, da nismo dali zaupnice dr. Oppenheimerju je za vselej omadeževalo čast naše države.« Svojo odločitev je komisija obrazložila s tem, da bi bila vodikova bomba verjetno (!) proizvedena prej, če bi dr. Oppenheimer z vsem srcem odobravala načrt.

Človek je dobil krila

Človek je že od nekdaj želel leteti kot ptica. Toda prva krila, ki jih je delal iz perja ptice, ga niso hotela nositi. Danes poizkuša to drugače. Francoz Léo Valentin je skonstruiral krila iz lameliranega lesa in se z njimi nekajkrat uspešno spustil s precejšnje višine iz letala. Pravi, da je tak polet užitek in da bo svojo napravo še izpopolnil. Toda skeptiki menijo, da je ta šport prenevaren in ga svarijo, naj raje preneha s poizkusi, da ne bo doživel žalostne usode človeka — netopirja, njegovega rojaka, ki je delal podobne poizkuse pred vojno s svilinimi krili, razpetimi med nogami in rokami. Ta se je namreč na nekem mitingu raztreščil pred očmi tisočglave množice

Kvadratura kroga

Iz Zeneve prihajajo uspešni neugodni novice: vsi se pripravljajo, da zapustijo postojbno mesto ob Lemanskem jezeru in vsi iščejo način, kako bi odgovornost za neuspeh prevrgli na rame nasprotnika. Če k tem poročilom dodamo še sedanji položaj v Parizu, ki je nastal po ostavki Lanielove vlade, spoznamo, da je konferenca v še večji zagati, kajti Francija je bila tista, ki bi v precejšnji meri morala pomagati, da bi bila ženevska konferenca uspešna, kajti osrednja točka razprav je bila — Indokina.

Začetek ženevske konference ni obetal mnogo. Nekaj več optimizma je bilo mogoče pripisati tajnim razgovorom za »zaprtimi vrati« in posredovalnim naporom britanskega zunanjega ministra Ede- na in indijskega predstavnika Krišne Menona, ki se je trudil izgladiti nasprotja za kulisami azijske konference. Zal je Eden pred nekaj dnevi javno priznal polom svojega prikazovanja, ko je rekel: »Nastopil je skrajni čas, da poravnamo nasprotja, ali pa da priznamo neuspeh.« Krišna Menon pa je sklenil zapustiti po- dročje svojega posredovanja in odpoto- vati iz Zeneve...

Da je le malo upanja na sporazum se je pokazalo, ko se je Molotov vrnil s svo- jega nenadnega obiska v Moskvi z »novi- mi navodili« in ko so se spet začele jav- ne seje, z njimi pa ponovno medsebojno obtoževanje. Govori teh ali drugih dele- gatorov so bili enako sestavljeni; tako je Molotov govoril o »ameriški agresiji«, ka- kor je ameriški predstavnik Smith pou- darjal »sovjetsko agresijo«. Dokazov za prvo ali drugo trditve ni manjkalo.

Glede Koreje je bilo že od vsega za- četka jasno, da so stališča tako različna in težnje tako nasprotne, da ni mogoče pričakovati sporazuma. Zato je bilo vse upanje osredotočeno na Indokino. Edino skupno stališče je bilo zajeto v želji po premirju. To je bilo pa tudi vse, kajti Ho Si Minh ob podpori Molotova in Ču En Laja je hotel poleg vojaškega premir- ja doseči zase še politični uspeh, medtem ko so bili Bidault in njegovi podporniki le za prenehanje bojev. Zaplet se je po- javil tudi glede sestave in delokroga »mednarodne komisije«, ki naj bi v In- dokini izvajala nekakšno nadzorstvo, poleg tega pa so bile zahodne velesile priprav- ljene pustiti le glede razdelitve Viet- nama, ničesar pa niso hotele slišati o po- dobnih razdelitvah interesnih sfer v Kam- bodži in Laosu.

Ker je bila Francija v središču pozor- nosti na ženevski konferenci je nujno, da se je njeno stališče moralo odraziti tudi v francoskem parlamentu. Medtem ko se je Bidault pogajal v Zenevi, je iz Pariza odšel v Indokino general Ely, bivši na- čelnik francoskega generalnega štaba, da reši vojaški položaj pri Hanoju, proti ka- teremu je prav med konferenco general Giau pošiljal svoje zmagoslavne čete iz- pred Dien Bien Fuja. Ti premiki genera- lov in čet nam dajejo slutiti, da diplo- mati v Zenevi niso bili preveč odkriti...

Razdvojenost se je pokazala tudi v pa- riški Narodni skupščini, kjer so napadli Lanielovo vlado z leve in desnice: levi radikal Mendes-France je obtožil Lanielo- vo vlado, da se je preveč udejstvovala ZDA in da je kriva za nadaljevanje »umazane vo- jne«; predstavnik desnice general Koe- nig pa je napadal vlado, ker ni znala pra- vilno in dovolj odločno voditi vojne. Re- zultat teh nasprotnih stališč nasprotnikov vlade je bil skupen: — ostavka vlade...

Toda s tem je orila v zagato ženev- ska konferenca. Nekateri že predlagajo njeno preložitve za »nedoločen čas«, drugi iščejo izhoda za silo, da bi se skoenj na le- vo način umaknili, tretji pa javno raz- plajajo nien polom. Če vzamemo, da je bila »ženska konferenca« nekakšna kon- cestia Sovjetski zvezi, ki naj bi v Zenevi pokazala svojo »dobro voljo«, česar seve- da — podobno kot v Berlinu — ni napa- nila, pač pa je precej »odločno« postav- ljala svoje zahteve, in če na drugi strani ustežujemo že začetno »nezainteresira- nost« ameriškega zunanjega ministra Dul- lesa, hkrati na zavihanem na račun zahod- nih velesil še washingtonski sestanki vo- jaških predstavnikov ZDA, Velike Bri- tanijske, Francije, Avstralije in Nove Ze- landije za organiziranje »vojaške obram- be« v južnozahodni Aziji, potem mirno la- hko rečemo, da iskrenosti ni bilo ne na tej ne na drugi strani.

SEGESTICA SISAK

PAZITE NA ZAŠČITNI ZNAK!

Vedno prvi v kvaliteti — Zato pa tudi najbolj zahtevani so: LIKERJI • ŽGANJA • RUMI • SADNI SOKOVI

Izdaja časopisno-založniško podjetje SZDL »NAS TISK« v Ljubljani, direktor Rudi Janžura. Urejuje uredniški odbor. Glavni urednik Branko Babič, odgovor- ni urednik dr. Dušan Savnik. Tiska ti- skarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani, predstavnik Franc Plevel.

Uredništvo: Ljubljana, Tomševa ul. 1 (prilije), poštni predal 150. Telefoni 33-532 do 33-532 (interni številki 33).

Naročniški oddelki: Ljubljana, Kar- deljeva ul. 3, telefon 21-532. Naročnina: celoletna 900 din, polletna 480 din, četr- letna 240 din, mesečna 80 din. Posamez- na številka 20 din.

Oglasi oddelki: Ljubljana, Kardelje- va ul. 6, telefon 21-536.

Številka tekočega računa pri Narodni banki: 601-T-428.

V Tuniziji se bo začela vojna?

Zaplet v Indokini ni izmodril Pariza

Francoski listi so poslali v Tunizijo svoje posebne poročevalce. Ti javljajo v Pariz, kako »so legionarji, afriški lovci, spahi, senegalski strelci, letneče patrulje in druge enote razvrščene vzdolž cest in prehodov«. Zakaj so vsi ti vojaki »dan in noč v pripravljenosti«? Čemu so na dnevnem redu racije in aretacije ter kakšni ujetniki, ki imajo zvezane roke, pravilo — kakor piše pariški »Le Monde«: »Dvig- nili smo se, ker hočemo, da nam Francija da naše pravice«?

Sedanji hudo nejasni položaj v Tuniziji bodo vsaj deloma lahko razjasnila naslednja dejstva:

»Vse se je začelo znova — piše ugledni časopis »France-Observateur« — ko je bil za generalnega rezidenta imenovan g. Voizard«.

Novi generalni rezident samo nadaljuje politiko svojega predhodnika Hautecloua, razlika je le ta, da se je odločil uporabiti »nežnejša sredstva« in korupcijo namesto prejšnje brutalnosti.

»Nežnejša sredstva« se izražajo v razglasu, da se ukinja cenzura in da so spustili na svobodo administrativne internirance. Cen- zura in interniranci so bili posledica obsednega stanja, ki traja v Tuniziji nepretrgoma vse od l. 1939. Toda ta »nežnost« ni preprečila, da bi ne izvršili enajst smrtnih obsodb! Pred- hodnik sedanjega generalnega rezidenta se je zadovoljil »samo« s tremi...

Korupcija naj bi pripomogla, da bi tuni- zijsko ljudstvo pozabilo tegobe »čiščenja« pod generalom Garbayom, aretacije pod Haute-

Voditelj Neo-Destourja Bourguiba

cloquom in umore »Rdeče roke«. »Nežnejša sredstva« in korupcija pa naj bi omogočili francoski vladi, da v nedogled zavlačuje s pogajanj, ki so več kot samo nujna.

Toda namesto pogajanj, ki se jih franco- ska vlada uprime šele tedaj, ko je poraz pred- dum, je prišlo do vsiljenih reform general- nega rezidenta Voizarda. Toda Neo-Destour, ki predstavlja narodnosvobodilno gibanje v Tuniziji, je še v resoluciji Narodnega sveta z letošnjega 2. aprila izjavil skupaj z drugimi tunizijskimi organizacijami, da »upoštevajo možnost sodelovanja v prihodnjih volitvah,

TUDI VATIKAN IMA LETEČO POLICIJO

„Leteči duhovniki“

Vatikan je zelo zavzet za »misijonstvo med delavstvom« in ko je s svojim dik- tatom udaril gibanje delavskih duhovni- kov v Franciji, si je izmislil novo obliko misijonstva ter osrečil Italijo s tako imenovanimi »letečimi duhovniki«.

Začetnik gibanja delavskih duhovni- kov v Franciji je bil pater Loew, ki se je že leta 1940 pridružil marsejskim pri- staniškim delavcem ter ostal med njimi kot enak med enakimi do konca svojega življenja. Ko so nacisti leta 1942 mobilizirali 800.000 francoskih delavcev za delo v Nemčiji, je bilo med temi delavci nad 200 duhovnikov, ki so se pridružili mobi- lizirani delavski raji ne samo, da bi bili njeni verski tolažniki, temveč tudi, da bi med njo utrjevali ideje osvobodilnega gi- banja in borbe za najosnovnejše pravice. Po vojni so prihajali delavski duhovniki v vsa večja francoska industrijska sre- dišča, kjer so delali v raznih obratih, sta- novali v delavskih stanovanjih, se vpiso- vali v delavske organizacije ter bili sploh enaki med enakimi. Francoski škofje so to misijonstvo med delavstvom podpirali, dokler se ni oglasil Vatikan, ki se je raz- buril zaradi spisov nekaterih delavskih duhovnikov, ker je bil v njih zasledil tezo, da ni pravega krščanstva brez socialne pravičnosti.

Letos je Vatikan izdal pravilnik o misijonstvu med delavstvom, po katerem smejo duhovniki delati v raznih podjetjih samo največ tri dni na teden, ne smejo pa prebivati skupaj z delavci, temveč se morajo pridružiti najbližji župniji, da bi imeli dovolj priložnosti za molitve in iz- polnjevanje drugih duhovniških dolžnosti. Predvsem je bila delavskim duhovnikom z vatikanskim pravilnikom prepovedana vsaka udeležba v delavskih strokovnih in političnih organizacijah.

Vatikanski diktat je izzval burne de- bate in ogorčene proteste in francoski minister za verska je v Rimu interve- niral, naj se Vatikan ne vmešava v no- tranje zadeve Francije, nekateri poslanci pa so zahtevali tudi prekinitev diplo- matskih stikov z Vatikanom. Vatikanski diktat je stopil v veljavo letos 1. marca. Precej delavskih duhovnikov se je sicer umaknilo iz industrijskih središč, mnogo pa jih je tam še ostalo in kljubujejo vsaki zagroženosti cerkveni kazni.

Vatikan tako v Franciji ni dosegel nri- žakovane uspeha, več na menda nriža- kuje od navedga »misijonstva« med de- lavci v Italiji, kjer odnor ljudstva proti kapitalističnemu izkoriščanju nenehno na- rašča. Ko je navede nedavno delal: »Velika katoliška vojska Italije mora biti nred sovražnikom močna kot armada v bojnih vrstah.« je predsednik Katoliške akcije začel zbirati manjše skupine duhovnikov, ki imajo na razpolago motorje in avto- mobilje, da obiskujejo italijanska indu- strijska središča in tudi kmečki proletar- iat na jugu države, kadar se pripravljajo mezdna gibanja ali nastanejo drugi spori med delodajalci in delojemalci. »Leteči duhovniki« naj bi po »zdrillu« Vatikana in predstavnikov Katoliške akcije pri ta- kih stvori posredovali, a kjer koli so se doslej pojavljali, je bilo njihovo posredo- vanje proti delavcem, kajti novi »misi- jonarji« niti ne govorijo o socialni pra- vičnosti, kaj šele, da bi zanj kaj storili.

Za »leteče duhovnike« so bili posebni tečaj in so tako vsi udeleženci novega »misijonstva« dobro pripravljeni za delo

Demonstracije v Tunisu

samo še bo zagotovljena svoboda in pošte- nost«.

Razmere so postajale vse bolj napete. Vo- ditelj Neo-Destourja Bourguiba, ki so ga Francozi aretirali in internirali, je bil pre- meščen z nekega tunizijskega otoka na neki francoski otok. Voizard se je pogajal s pa- riško vlado, kdaj naj razpiše volitve. Med tem časom pa so se vrstili zločini.

V nedeljo 23. maja sta se proti večeru ustavila dva avtomobila pred oljarno Ha- fouz. Vozila sta prišla iz Sfaxa.

Eden avtomobilov je pripeljal štiri moške; eden od teh je izstopil in ostal na cesti, drugi je šel proti Hafouzovi hiši in potikal na vrata. Neki služabnik ga je vprašal, kdo je in koga išče. Odgovoril mu je: »Sem civilni nad- zornik iz Sfaxa«. Ko je Tahar Hafouz, ki ga je »civilni nadzornik« zahteval, prišel pred du- ri skupaj s svojim bratom, ga je tujec se- enkrat vprašal, če je res Tahar Hafouz. Ko je dobil pritrdilni odgovor, je sprožil rafal iz svoje brozastrelke, ki je pokosil Taharja; tudi njegovega brata so zadelo kroglo in je kmalu potem podlegel ranam. Brata Hafouz sta bila tajnik in blaginjak krajevnega odbo- ra Neo-Destourja.

»Umor dveh Tunizijcev« — piše »France- Observateur« — kot kaže, ni vreden po- zornosti francoskega tiska. Dva Arabca več ali pa dva manj res ne zanima nikogar. Ni- kogar, razen Tunizijcev, ki s svojim delova- njem začenjajo vznemirjati Francoze. Tri dni pozneje — 26. maja — je bilo ubitih 5

Francozov. Ti umori so dvignili veliko prahu v nekaterih francoskih listih, ki pozabljajo na »čiščenje« v Cap Bonu, nekaznovane mo- rlice Fernata Hacheda in drugih...

Bourguiba je jasno povedal, kaj meni o teh zločinih: »Načelno sem proti nasilju, v taktičnem pogledu pa sem še bolj, kajti v tem osvobodilnem boju, v katerem sta se

spopadla neoboroženo ljudstvo in kolonialni režim, ki razpolaga s precejšnjimi sredstvi, s katerimi lahko uniči svojega nasprotnika, bi bilo nesprejemljivo, če bi se neki odgovorni vo- ditelj zavzemal za nasilje.« Bourguiba pa je še dodal: »Obdobja nemirov so se vselej za- čela zaradi nasilnih dejanj, ki so jih povzo- čili Francozi.«

Poudariti je treba, da vedno, ko ubijejo kakšnega pripadnika Neo-Destourja, takoj are- tirajo tudi njegove tovariše; brž ko pa Tuni- ziji ubijejo nekega Francoza, oblasti takoj oborožijo naseljenke. Dejansko je tudi Vol- zard obljubljal francoskim naseljencem orožje, s čimer so dobili v roke sredstva za »pre- ventivno pripravo« (nekako tako kot ta »pre- ventivno vojno«). Hautecloune ni nikoli šel tako daleč. Toda odgovora na to bojovito ob- ljubo ni bilo treba dolgo čakati: tunizijski predstavniki v Kairu so zaprosili arabske vlade, naj omogočijo oborožitev posameznih Tunizijcev, kar so arabske vlade tudi začele resno proučevati.

V Tuniziji gre torej za resno zadevo. Na eni strani so odkrite grožnje Volzarda in francoskih naseljenecv, na drugi strani pa odpor tunizijskega ljudstva, ki ga podpirajo arabske države. Če se bodo razmere še bolj zaostrele in bo prišlo do uresničenja groženj, se pravi, do oborožitve naseljenecv, potem je gotovo, da si bodo znali tudi Tunizijci pri- skrbeti potrebno orožje. In posledice?

»V nekaterih krogih se zaskrbljeni zato, ker se je spet pojavil »peklenski krog« me- sebojnih atentatov — piše »France-Obs- servateur«. »Ni drugega izhoda kot za- četi pogajanja s pravnimi predstavniki tuni- zijskega ljudstva. Ali izkušnje z Bao Dajem niso nikogar zmedrile?«

V zadnji številki ameriške revije »Look« je bilo objavljeno poročilo, da bo ga. Eleo- nora Roosevelt prihodnji mesec odpoto- vala v Moskvo kot posebni poročevalec tega časopisa. Kot vdova bivšega predse- dnika ZDA, bo ga. Roosevelt potovala z diplomatskim potnim listom in kakor po- roča omenjena revija, so ji sovjetske ob- lasti že izdale potrebni vstopni vizum.

Malo skupnega imajo na pr. med seboj Pa- thani, ki žive na severu in Tami, ki prebi- vajo na skrajnem jugu Indije. Na severozahodu Indije se že čuti dih centralne Azije in na narod- ne igre Pathanov, odnosno Kazarov že močno spominjajo na Kozake. Na vzhodu Indije, v Asamu žive tibetansko-burmanska ljudstva, na skrajnem jugu pa še negroidna plemena, ki prej spominjajo na Afriko kot na Azijo. Ogronna je razlika med arjijskimi plemen- i, ki žive na severu in Pravid, ki so se stisnili na jugu. Še večja pa je morda med bogatimi Parsi, ostanki Zaratustrovih vernikov, ki so se pred nekaj sto leti naselili v Bombaju in drugih središčih Malabarjske obale, in divjimi plemen- i, ki se še preživljajo z lovom in verujejo še v animizem, ali pa med učnimi brahmani in v nirvano zamaknjenimi jogelji, kmečkimi prole- tariatom in visoko družbo, ki se polet umika pod himalajske gore itd.

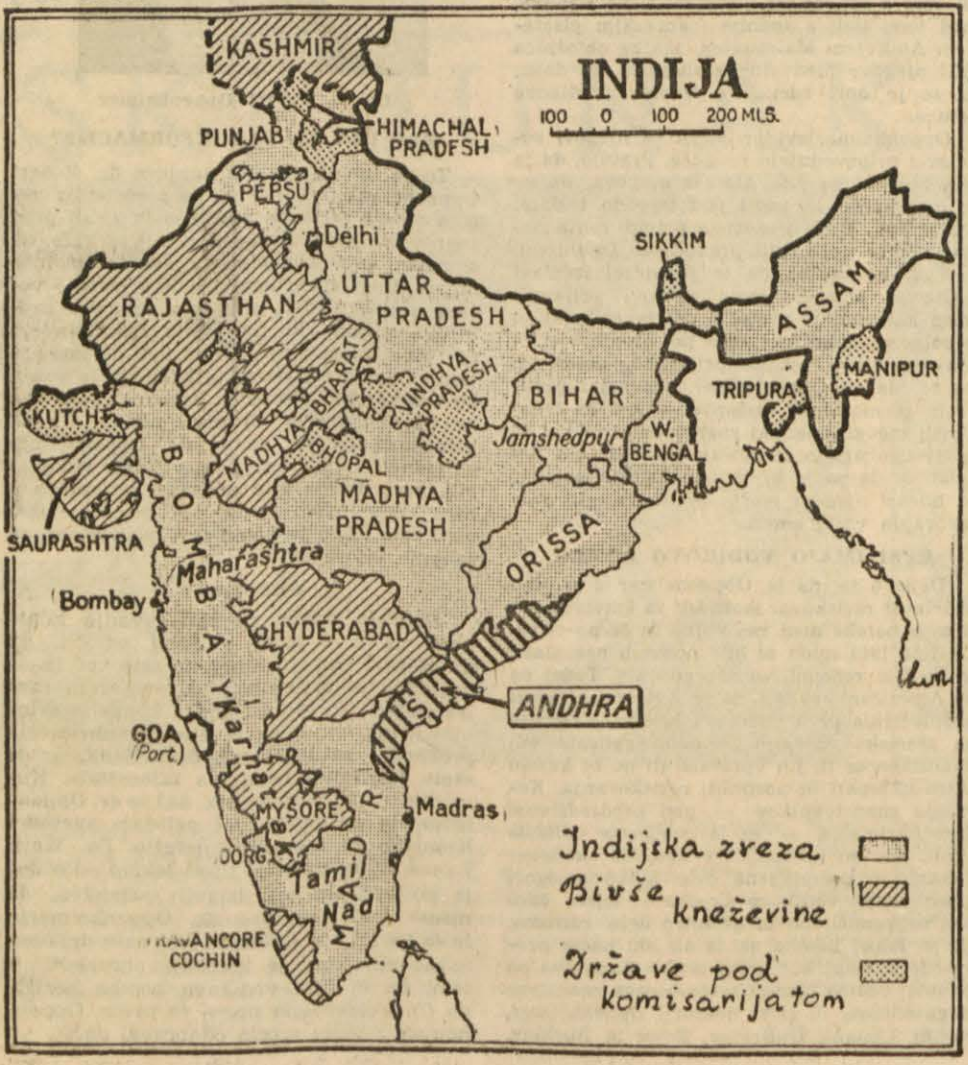
Velik korak naprej je napravila Indija v zadnjih sedmih letih in najhujše razlike so po- lagoma že pričele bledeti, toda v marksitem pogledu je še vedno ostala pravi mozaik, v

Jezikovnopolitične težave Indije

Najbrž ne bo treba še posebej poudariti, da je napravila Indija v zadnjih letih ogromen ko- rak naprej. Tempo razvoja se je posebno pove- čal v zadnjih sedmih letih, od 1947 dalje, ko se je Indija po 30-letnem suženjstvu spet postavila na svoje noge. Toda ta sprememba se zdavnaj ni zabrisala sledov stare indijske civilizacije.

Indija je kljub vsem močnim vplivom iz Anglije, Portugalske, Francije in zdaj nemara celo Amerike vendar ohranila svoje bistvo. Kakor je Kitajska ne je vzdrla navel mongol- skih plemen, marveč jih je celo asimilirala, tako je tudi Indija ustvarila sintezo med stari in novim, ne da bi pri tem izgubila eno samo svojo značilnost.

Res je, da v Indiji danes ni več srednjeve- škega dekorja in pravilno bogatih princev, nabobov, kakor jim pravijo, da več ne sežigajo vdov, da indijski budisti zdaj, ko je Tibet pre- šel popolnoma v kitajske roke več ne romajo v Lhaso in k svetemu jezeru Manasarovar, pleza- jo na stromo goro Kailas itd. Toda razlike med po- sameznimi narodi, ki tvorijo današnjo Indijo, so vendar ostale.

Indijska zveza
Bivše kneževine
Države pod komisarijatom

Rehabilitacija dveh sovjetskih zdravnikov

Sovjetski zdravnik M. S. Vovsi in B. S. Preobraženski, ki sta bila pred Stalino- vo smrtjo zapletena v znano sovjetsko zdrav- niško afero in obtožena zarote proti vi- sokim sovjetskim osebnostim ter nato dne 4. aprila 1953 oproščena te obtožbe, sta nedavno nastopila na važnih zdravniških zborovanjih. Njuni imeni sta se tudi spet pojavili v seznamu članov sovjetske Aka- demije medicinskih ved. Kakor torej kaže, sta bila popolnoma rehabilitirana.

Po abecednem redu

Sovjetski časopisi so pred dnevi obja- vili nov vrstni red devetih članov najviš- jega sovjetskega kolektivnega vodstva. Do- slej so jih od Stalino-ve smrti dalje na- vajali po naslednjem vrstnem redu: Ma- lenkov, Molotov, Hruščev, Vorosilov, Bul- ganin, Kaganovič, Mikoja, Saburov, Per- vuhin. Po novem pa je vodstvo urejeno po abecednem redu (ruske abecede) in sicer: Bulganin, Vorosilov, Kaganovič, Ma- lenkov, Mikoja, Molotov, Pervuhin, Sa- burov in Hruščev.

Novosti s Filipinov

Vrhovni poveljnik filipinskih gverilcev Louis Taruk se je predal vladnim četam. V Manili ocenjujejo ta dogodek kot največji uspeh politike novega predsednika Maksay- saya in hkrati kot važen preokret v partizan- ski borbi filipinskih kominformov, ki so skozi 6 let delali oblastem velike preglavice.

Ta predaja naj bi bila posledica notranje- ga razcepa v politbiroju filipinske komuni- stične partije, kajti Taruk se ni predal zaradi vojaškega pritiska, temveč zaradi nesoglasj z ostalimi člani partijskega vodstva. Nasprot- ja v politbiroju, ki ga vodi Jesus Lava, so pripeljala do tega, da so vojaškega poveljni- ka odporniškega gibanja »Huk« — Louisa Taruka kaznovali z izključitvijo iz politi- biroja.

Tarukova predaja naj bi imela obšutne posledice: Taruk je bil najbolj priljubljen voditelj. Njegov vpliv med kmeti na otoku Luzon je bil nenavaden velik, kajti posebej- ljal je borbo za gospodarske in socialne spre- membe v življenju tamošnjega bednega pre- bivalstva. Njegov zgled lahko pripelje k pre- daji tudi druge voditelje »Huka«, ki so nje- govi prijatelji in sodelavci. Kaže, da je s tem kominformovska partija na Filipinih pre- trepla veliko izgubo, ki se najbolj kaže v upadu popularnosti med prebivalstvom, kar gre v prid politiki predsednika Maksaysaya in njegovih reform.

Vodja filipinskih Hukov, Taruk se je predal

marsičem podoben Evropi: na tem subkontinen- tu se danes nimajo enotnega jezika in Nehru mora na pr. na jugu še vedno govoriti angli- sko, če hoče priti v silit z množico, saj bi tam s hindustanski ne prišel daleč. Angličina je zato še vedno slingua franca, kakor je bila pred nekaj sto leti portugalsčina odn. arabščina.

Ali ni značilno, da imajo prav nove nastale države na Vzhodu tako velike težave z jeziki? V Indiji to vprašanje še dandanes ni rešeno in v vzhodnem delu Pakistana nečjejo prav nič gila- ti o kakem urdu jeziku. Nie boljši ni po- ložaj v Indoneziji in na Malaji. Ta težnja po skupnem domu, enotnem jeziku, centralni obla- sti itd. prodira torej le počasi v zavest pov- prečnega Indijca. V Franciji se je ta proces, kakor je znano, izvil že pred nekaj sto leti, v Nemčiji in v Italiji pa v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Toda Indija sama je večji mozaik kot vsa Evropa skupaj. Zato je povsem naravno, da morajo centrfugalne sile od časa do časa popustiti.

Prav v zadnjem času je morala centralna vlada pristati na ustanovitve posebne države Andhra, ki ni bila utemeljena niti zgodovinsko niti gospodarsko in ki je niso narekovali niti beni verski razlogi, sicer še vedno tako močni v Indiji. Andhra je preprosto nastala na lin- gviistični, jezikovni osnovi. Le neradi so na to pristali v New Delhiju, saj bodo zdaj prišle na dan tudi druge lingvistične skupine in kakšen položaj bi nastal v tem primeru, si prav lahko predstavljamo, če opozorimo samo na to, da je danes v Indiji v rabu kar 14 glavnih jezikov, 200 manj pomembnih dialektov pa sploh nihče ne more dobro prebrati.

Ce bi hotela vsaka skupina uveljaviti svoje pravice, in propagirati ustanovitve posebne teritorialne enote ali celo države znotraj Indije, se ne bi bilo od Indije le malo ostalo. Zato je Nehru, ki je ustanovitelj brez ovinkov Indije, da le-ta ustanovitve nikakor ne sme biti zgled in da zdaj nihče ne sme kovati napačnih za- ključkov, češ da centralna oblast popuščja ka- kalm interesom. Indija je sicer po ustavi fe- deracija, toda ta princip federacije ima tudi svoje meje. Vse okrnitve tega principa pa bi bila v škodo celoti.

Neradi so v New Delhiju privolili na usta- novitev Andhra in šele, ko je grozilo, da bodo ob smrti Andra izmed voditeljev gibanja za ustanovitve Andhra (ki se je postil 38 dni, izbruhnil resni nemiri, so v New Delhiju po- pustili. Toda samo začasno. V indijski prestol- nici se namreč boje za svoj petletni plan. Nove enote bi porušile dosedanje ravnotežje znotraj države, saj bi bile v popolnem nasprotju z gospodarskimi in nacionalnimi mejami posamez- nih indijskih federalnih enot.

Ve v New Delhiju se dobro zavedajo, da upra- vo razdelitev, ki so jo nasledili še iz angleške kolonialne dobe, ni idealna, toda v sedanjem trenutku, ko se skuša Indija dvigniti iz svoje stoletne zaostalosti, ne bo bilo prav nič na ne- stu, če bi prišli znova kroljiti meje indijskih dežel. V Indiji so namreč jeziki tako pomembni med seboj, da je nemogoče potegniti točne meje med njimi. Jasno je, da lingvistične skupine ne predstavljajo nobene teritorialne odnosno go- spodarske enote.

Indija bi torej jadalna še v večje težave, če bi dovolila, da bi vsaka lingvistična skupina vztrajala pri svojih ekstremnih zahtevah. Če predstavljamo si, kako lahek plen sov- raznikov bi bila v tem primeru Indija, na- tranje težave bi se povečale in v kalni vodi bi se hitro znašli razni prenapeteli. Indija pa postala naveden geografski pojem, politično bi bila obsojena na smrt. Znotraj Indije pa se v vsaki državi razvil nov nacionalizem in sporov ne bi bilo ne konca ne kraja. Zato pra- vijo v New Delhiju, da je ustanovitev države Andhra samo eksperiment, ki naj zadovolji naj- bolj pekočo potrebo.

1.000

kilometrov z vlakom od Ljubljane do Skoplja

(Zapisano na Orient Expressu.)

Le od kod toliko potnikov? Zakaj je vse navadilo na drugi razred? Mar so vsi računali tako kot jaz, da bo le še v drugem razredu spodoben prostor, ali pa imajo toliko denarja, da se vse vozi v drugem razredu? To uganko sem hotel razvozlati, zato stopim za sprevodnikom. Kmalu izvem, kje je vzrok. Povsod samo popust, popust 50% in 75%. Na sindikalno, na študentovsko, režijsko železniško, celo na planinsko potuje manjša skupina Ljubljancov v Beograd. Tistih nekaj potnikov, ki potujejo brez popusta, se vozi službeno. Po pomenku bi sodil, da potujejo na nogometno tekmo v Beograd.

Rano zjutraj me zbudi kliči prodajalca časopisov: »Borba, Politika, NIN, Borba... Boks mach u Londonu! Program za sutrašnjo utakmico... Politika... Pretegnil sem premle ure na sedelu, ki sem ga sinoči po nekaj postajah končno ujem. Sedaj pa hitro na skopljanski vlak, da dobim še prostor. Imel sem srečo. Prostor je bil pri oknu. Sedem in čakam. Kupe se počasi polni. Prisedejo Grki iz Soluna z mnogimi kockami in dojenčkom. Sedimo in čakamo na odhod. Kazalec na uri se bliža 8. uri, a vlak še stoji. Zakaj ne odidemo? »Čakamo brzovlak iz Ljubljane. Zamudo ima, zaenkrat tri ure, pojasnjuje že nestrpni potnikom vljudni sprevodnik. »Okrog 10. ure bo že odhod,« nas potolaži in odide iz kupeja.

Toda že nekaj minut nato se nam znova približa z željo, naj bi izstopili, ker sedimo v vagonu, ki gre v popravilo. V Skoplje greda dva vagona, ki prideta z brzovlakom iz Ljubljane. Izstopimo. Čakanje postaja mučno, zlasti Grki z otrokom se nervozno prestopajo med številno prtljago.

Končno! Vlak je prišel. Spet bitka za prostore. Tudi tokrat se mi je nasmešnila sreča. Pri oknu sedim. V kupe drug za drugim vstopajo sami Dunajčani in salzburski železničarji. Zaradi njih smo morali tako dolgo čakati. Brzovlak z Jesenice je namreč pred Ljubljano iztiril in dunajski železničarji, predstavniki avstrijske generalne direkcije železnice so se zbal, da bi njihov izlet v Istanbul ne propadel. Zato je naša generalna direkcija železnice držala zanje skopljanski brzovlak. No, sedaj je bilo spet vse v redu. Avstriji so zgovorni in radovedni. Zanimajo jih traktorji, ki stojijo v dolgi vrsti pred tovarno v Rakovici in njihovim vprašanjem ni ne konca ne kraja.

»Jih sami izdelujete? Nemogoče!« Tudi nad pokrajino so navdušeni. Na eni strani se vleče ravnina, ki jo v vijugastih ovinkih prekriza Morava, na drugi strani pa se gubajo položni griči, na goso posajeni z vinsko trto. Hiše v ravnini so ograjene z lesenim plotom, za katerim se skrivajo hlevi in druga gospodarska poslopja. Domacije so

si med seboj zelo podobne. Okrog vsake so veliki nasadi sliv, ki nam dajejo po vsem svetu znano in priljubljeno slivovko.

Vlak beži, mimo pa se naglo vrstijo kornuzna polja in spet slive, slive in prašički, ki uživajo v mastnem blatu, in jate gos. Pokrajina je silno pestra, ki zanima vse potnike, saj je videti na vseh oknih mnogo radovednežev.

»Katera dežela je to?« zavzeto vprašujejo Dunajčani. Ko zvedo, da je to Sumadija, ni njihove hvale ne konca ne kraja.

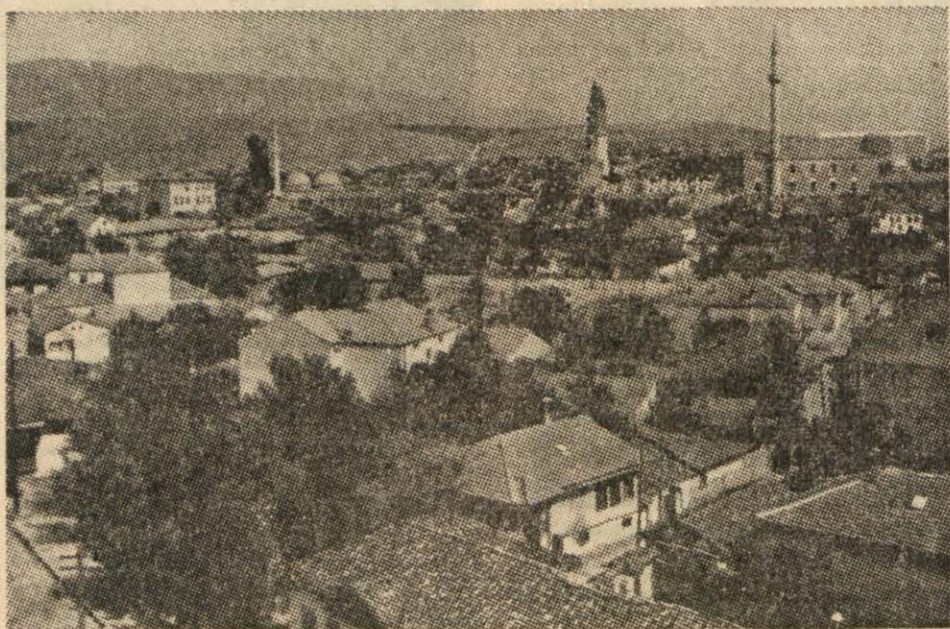
»To je bogata dežela. To diha iz cele pokrajine.«

V Lapovem nam odvrne pogled od pisane pokrajine zagorel, močan Sumadinec, ki je s svojo orjaško postavbo ob vstopu v kupe kar zatemnil vhod. Nehote ga v mislih primerjam z nekdanjimi, iz srbskih pripovedk znanimi junaki. Dva Avstrijca iz Salzburga sta novemu potniku uslužila napravila prostor. Kmalu nato sta začela vleči iz žepov vžigalnice in nalivna peresa. Ponujata jih Sumadincu. Prodala bi jih rada, da bi tako

Nišava, ki se nato vije skozi Pirov in Niš. To je tudi začetek Balkanskega gorvoja.

Poljem, posejanih s koruzo in drugimi vrstami zelenčnega žita, se pridružijo tudi dolge njive, posajene s tobakom. Toda povsod vidimo sledove povodnj, ki je to nedavno preplavila polje. Za nami je Leskovac. Pokrajina se je spremenila, kot bi jo pobarval. Nizki položni griči se približajo progi. Njive, ki so po dolgem in potez zoran, so rdečkaste barve, pravzaprav je mnogo odtentov med rjavo, črno in rdečo. Belo naselje z rdečimi strehami se lepo zliva s to pisano pokrajino. Že po nekaj kilometrih se nam predstavijo prvi minareti. Moji sopotniki Avstrijci so navdušeni. Orient! Hotelu so ga videli v Turčiji, pa so se srečali z njim že pri nas.

»Čudovita pokrajina,« navdušeno vzklikajo, ko se njihove oči pasejo na zelenih poljih, na čredah ovac in samotnih storkljah, ki so kot svetli madeži na rdečih njivah. Ob progi so Avstrijci opazili novo odkritje — črne bivoie, ki se mirno pasejo. Avstrijci

Pogled na stari del Skoplja

prišla do dinarjev za »slivovic« in vino. Sumadinec vzame pero in ga strokovnjaksko ogleduje.

»Koliko hočete zanj?« vprašuje Avstrijca.

»Tisoč dinarjev,« mu prevedem odgovor.

»Mar sta ponorela?« V Beogradu dobiš tako stvar že za 700 din!«

Solnograščana sta osupla. Gotovo sta pričakovala, da bo Sumadinec kar planil po peresu. Toda ta mirno vrti pero in patentni svinčnik v rokah.

»Koliko pa bi dal?« vprašata Avstrijca.

»Hm, 400 dinarjev...«

Hočeš, nočeš morata Avstrijca popustiti, če hočeta poskusiti v jedilnem vozu naše dobro vino. Vendar je kupčija za njiju kaj slabo izpadla, ker sta morala plačati za nalivno pero in patentni svinčnik v Avstriji 60 šilingov, nad 600 din bi zanje dobila. A kaj, nedvomno sta prebrala v »Salzburger Nachrichten«, da se Jugoslovani kar stepejo za vse, kar kdo prinese od zunaj, ker se pri nas ničesar ne dobi...

Dobra šola za drugič.

Po sklenjeni kupčiji je Sumadinec privlekel iz suknjiča steklenico slivovke. Po svoje prigovarja nekaj svetloslasemu Avstrijcu ter mu istočasno ponuja steklenico.

»Verstehe nicht« odgovarja Avstrijec in začudeno pogleduje steklenico. Tedaj pokaže Sumadinec s palcem na usta rekoč:

»Nagni, pij, pa me boš verjel...«

Vlak obstane. Sprevodnik kliče: »Svetozarevo!« Stopim k oknu. Bele lilije na kolo-

dvoru, ki je lepo urejen, mi povedo, da je to lepo in čisto sumadinsko mesto. Sumadinec mi pojasni, da je to pravo mesto upokojencev, ki sestavljajo baje večinoma prebivalstva. Sedaj raste tu velika tovarna klubov, kjer bo zaposlenih okrog 8.000 delavcev.

V Aleksincu in Cupriji čakajo na kolo-

dvoru kočijaži, toda le malo potnikov izstopi. Sumadinec, ki je dokaj zgovoren, nam krajsa čas s pripovedovanjem o Sumadiji, o tej slavni zemlji, ki je dajala v turških časih zavetje hajdukom. V Nišu nas je zapustil. Medtem, ko je vlak stal, sem si brž ogledal mesto okrog železniške postaje.

Toda vlak že sopiha dalje po ravnem niškem polju. Vreme je sončno in na levi strani nas pozdravljajo močni vrhovi Stare planine. Tam, v vzhodno teh gora izvira

ugibajo, zakaj je to zemlja tako pisano rdeča.

»Železo in boksit sta v njej,« razlagajo potniki, mladi Makedonci v pisanih nošah, ki so vstopili v Kumanov. Z njimi je prišla v vlak pesem, lepa makedonska pesem in vožnja do Skoplja je hitro minila.

Večer je že, ko stopim skozi moderni kolodvor na široko, z neonskimi lučmi razsvetljeno skopsko ulico. Poln dam vožnje in skoraj 1.000 km dolgo pot imam za seboj. Ni majhna naša domovina, in lepa je, čudovito lepa! To človek na tako dolgi poti vedno znova občuti...

Boris Kuhar

»TT« OBJAVLJA SVOJ DRUGI TEČAJ IZ GOSTINSTVA

Sedel sem v restavraciji in obedoval. Pri sosedni mizi sta sedela dva moška, od katerih je eden poklical natakarico: »Dva deci kisle vode, prosim.« Dekle ga je začudeno pogledalo: »Saj sem vam vodo vendar že prinesla.« Gost jo je skromno pogledal in v strahu, da se ne bi zameril, rekel: »Ne, tovaršica, to je bilo za gosta, ki je pravkar odšel...«

Sedel sem z ženo — v isti restavraciji. Bilo je v nedeljo zvečer in restavracija je bila polna gostov. K nama sta prisleda moški in ženska srednjih let, ter naročila večerjo. Da bi imela gosta več prostora, sva se z ženo pomaknili bliže drug k drugemu. Zatopljen v pogovor, natakarice niti opazil nisem. Na lepem pa naju je z rokami polnimi krožnikov odinila vsakebi in v diagonalni čez mizo postregla gostoma, ki sta prisleda. Vsi štirje smo zardeli — namesto natakarice — ženi pa sta si samo pokimali, češ...

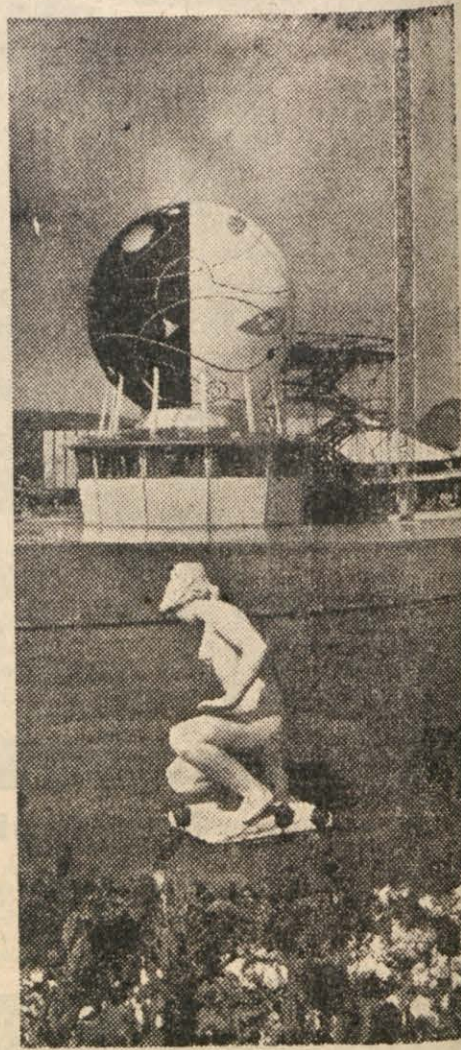
Tudi tretji primer je iz iste ljubljanske restavracije. Dejanje se odvija zvečer. Natakar nosi gostom sladoled s smetano. Tudi žena si ga zaželi in brž pokličem natakarja. Ta pa je komaj tretjič slišal moj obupni klic in zmig z rameni je bil njegov odgovor. Zastonj sem pričakoval kakega drugega pojasnila in nisem vedel, ali je vzel naročilo na znanje, ali ne. Zato sva z ženo vstala in odšla. Saj imajo tudi drugje sladoled s smetano!

Jugoslovanski uspehi

na mednarodni kuharski razstavi

H. A. Bern, meseca junija. HOSPES se imenuje mednarodna razstava kuharske umetnosti in tujkega prometa, ki so jo v Bernu odprli 14. maja in bo trajala do 21. junija. Po dosedanem obisku sodeč bo imela ta velika razstava nad poldrugi milijon obiskovalcev. Razstavniki prostor obsega 170.000 kvadratnih metrov, za obiskovalce pa so uredili park z umetnim jezerom, svetilnim stolpom, vodometom itd. in tudi posebno železnico, ki prevozi ves kompleks v desetih minutah.

V mednarodnih restavracijah in paviljonih kuharske umetnosti so kuharji iz 20 držav, med njimi iz čezmorske — iz ZDA, Kanade, Indije in Japonske. Razstava je prava olimpiada gastronomije, ki seznanja obiskovalce z vsemi užiti in zanimivostmi gastronomije in gostinstva iz zastopanih držav. Kuharji iz Jugoslavije so se uspešno vključili v tekmovanje, čeprav Jugoslavija nima restavracijskih paviljonov in tudi ne vinske razstave. Dobili so doslej že tri zlate kolajne in tudi posebno priznanje razsodišča, od tega eno hotel »Bellevue« v Ljubljani. Pri slavnostni otvoritvi razstave po švicarskem zveznem predsedniku je Jugoslavijo zastopal njen poslanik v Bernu, minister Repič. Jugoslovanski udeleženci se je posrečilo, da so na področju gastronomije in tujkega prometa izkazali svoje velike sposobnosti, kar je treba posebno upoštevati zaradi tega, ker nimajo lastnih restavracij, da bi tudi v njih pokazali napredek in pestrost svojega gostinstva, kakor jih imajo predstavniki iz večine drugih držav. Zlasti Švicarji so bili veseli, da so na razstavi HOSPES še bolj spoznali jugoslovansko kuharsko umetnost.

Pogled na središče razstave z imponentnim svetilnim stolpom. Levo v ozadju je mednarodna restavracija z barom. - Na razstavi je vsega skupaj 28 restavracij

VREDNOST MOZA

Koliko je vreden moza? Po sodbi londonskega sodišča prav nič. Nekoliko čudno je to, mar ne? Neka žena je namreč tožila Avtobusno družbo zaradi težkih poškodb na obrazu pri cestni nesreči, ko sta trčila dva avtobusa. Ona pa se je pritožila sodniku, da je zaradi poškodb na obrazu izgubila svojega moža. Za poškodbo obraza je prejela 1500 šterlingov, za izgubo moža pa nič. Vsa jeza ji ni nič pomagala. Sodnik pa ji je pripomnil: Izguba takega moža pač ni tehina zadeva. Žena se je morala zadovoljiti s tem odgovorom.

RACIJA V MORJU

350 potapljačev je pred nedavnim prineslo iz morja ob obalah Floride v nekaj urah nad 5000 kilogramov — morskih zvezd. Nekatero so bile velike celo meter in so tehtale do 5 kilogramov. Te zvezde bodo sedaj znanstveno preiskali, da bi našli odgovor, zakaj je v teh vodah vedno manj rib. Sumijo namreč, da je pomanjkanje planktona, ki je hrana rib, kriva prevelika razmnožitev morskih zvezd.

10 GOSTINSKIH ZAPOVEDI

Ni dolgo tega, kar sem sedel v mlekarji v pasaji nebotičnika. Pozajtrkoval sem mleko in prosil dekle, ki mi ga je prineslo, naj mi napolni še politrsko steklenico. »Tam je vrsta, pa se postavite, da pridete na red. Jaz nimam časa!«

Takih in podobnih primerov je na tisoče. Povsod se najdejo objektivne ovire in človek nehoti pride do zaključka, da bi potreboval milijone, če bi jih hotel odstraniti.

Nekdo iz Aleksinca v »daljni« Srbiji mi je pravil tole zgodbo:

Šel sem po cesti in stopil v gostilno ter naročil vino. Ker se mi je zdel kozarec sumljivo čist, sem prosil natakarja, naj mi prinese malo vode. Naročil sem jo in dvignil kozarec k luči: bil je popolnoma umazan. »Slišaj bre,« sem dejal fantu, »mar pri vas ne pomivete čaš?« Če vam ni prav, pa pojedite drugam!« (to se je zgodilo leta 1951). Šel sem res, toda ne v lokal, temveč naravnost na okraj. Tako in tako, sem pojasnil tovarišem na okraju, prosil bi, da daste naši zadruški koncesijo za gostilno. Zakaj pa ne, so odgovorili. Odpravili smo se v Beograd po inventar in kmalu smo odprli lokal, ki je imel v enem mesecu nad 4 milijone dinarjev prometa več, kot vseh ostalih šest gostinskih obratov tistega okraja od januarja do maja istega leta.

Tudi v gostinstvu se dajo ustvarjati mili-

joni, toda najprej je treba odpraviti tisto, kar je v takih obratih slabega in kar se odpravi da.

Glede na to in še na marsikaj, o čemer sem bral, da je bilo govora na letnem občnem zboru gostinske zbornice Slovenije, bi priporočil vsem delovnim kolektivom gostinskih obratov, da se kar najvestneje ravna po naslednjih 10 zapovedih:

1. Nikar ne odzdravljaj gostu!
2. Naročilo vsaj trlikrat presliši!
3. Kadar le moreš, nagajaj gostu!
4. Nikar se preveč ne trudi z brisanjem miz in drugimi vljudnostmi.
5. Če ti je po kakšno naročilo predaleč, potem lepo reci, da dotične stvari nimate. Tako si boš gosta najzanesljiveje pridobil.
6. Če si moški, gled, da si neobrit in da nosiš za nohti žalni rob! Kajti strežna služba v gostinstvu to res zasluži!
7. Kdor več plača, tega bolj spoštuje! Tvoja plača je bolj skromna in do napitnine imaš vso pravico!
8. Če ti gost napitnine ne da, se mu maščuj ob prvi priložnosti, saj to ne bo težko!
9. Nikoli ne pozabi, da nisi ti zaradi gosta, temveč gost zaradi tebe!
10. Če imaš kaj smisla za prvih deset zapovedi, potem vedi, da si poklic dobro izbral! Toda, če prideš še kdaj na svet, nikar v gostinstvo, sicer gorje znanec — tvojim gostom!

Frenkov Tone

»POPRAVLJALNICA«

Po vsakem zasliševanju sta me dva stražarja odvela v neko sobo v petem nadstropju, ki so ji pravili »popravljalnica«. Tam so čakali mlad nacistični zdravnik in dve bolničarki v nacistični uniformi. Njihova naloga je bila, da so hrbet in noge pretepenih namazali z vazelinom.

Ob uri, ko smo se vračali od zasliševanja na Gestapo, je bilo koncentracijsko taborišče prava norišnica. Stražniki so podili jetnike, da so v krogu tekali po dvorišču; drugi so morali kakor mački po vseh štirih lažih po stopnicah gor in dol; drugi spet so, za glavno obrneno v steno, zmerjali sami sebe.

Ukaz, naj »ugasnemo luči«, je bil dan ob sedmih. To zimo 1. 1933-34 je bila vsaka noč v koncentracijskem taborišču Fuhlsbüttel ne groze. Noč za nočjo so umirali ljudje. Večina jih je napravila samomor, nekatere pa so ubili po ukazu Gestapa; drugi spet so padli »slučajno«, kadar se je nočnim stražarjem zahotelo »zabavati«.

Dnevi pa so se počasi, počasi vlekli. Naša bodočnost je bila mračna in neumljena. Bolečina, strah in sovraštvo so bili naši edini tovariši.

Nekaj dne sredi februarja so me predstavili v bolnišnico. Prosil sem smrt, naj me pride rešiti, a ni hotela priti. Postelja je bila čista, hrana obilna: bel kruh, mleko, jajca. Med posteljami so stali stražarji in pazili, da jetniki niso govorili med sabo. Jetniki v bolnišnici so bili ljudje, za katere je Gestapo menil, da so preveč vplivni in da jih ne sme pustiti umreti brez spektakla javnega procesa zaradi veleizdaje, ki je bil za propagando tako važen.

V BERLIN

Deveti dan so me odpustili iz bolnišnice. Gestapovski agent me je v odprtem avtomobilu pospremil na postajo.

»Kam greva?« sem ga vprašal.

»V Berlin.«

PEKEL

Inkvizicija je trajala sto in en dan. Vse te dolge tedne in mesece sem se boril kakor ranjena zver v pasti. Vse ta čas, zaven en teden, ali tedaj, ko sem bil v družbi svojih mučiteljev, sem bil sam. Dva meseca sem bil noč in dan v verigah. Vse tri mesece nisem videl koščka mila in se niti enkrat samkrat nisem mogel obriti ali okopati. Nikomur nisem pisal, nobene pošte nisem dobil. Zunanji svet je zame prenehal obstajati. Vse okoli mene pa so bili obup, smrt, blaznost ter izrazi na smrt trudnega in brezpolnega poguma. Očitno je bilo, da me sovražniki hoče streti ali ubiti.

Upanje na hitro smrt je bilo zame prav tako vabljivo, kakor bi bilo upanje na poročno noč. Kadar so me vodili v ledena gornja nadstropja gestapovskega glavnega štaba, da bi me znova in znova zasliševali, so moje oči iskale nezastraženo okno, moja misel pa je želela trenutke manjše čujčnosti, v katerem bi se lahko pognal skozi steklena okna v praznino. Toda na teh sprehodih so vedno neizogibno vklepali moja zapestja, konec verige pa je ostajal v stražarjevih rokah. Za samomor sta ostajali še dve počasnejši in manj nesljivi poti: človek si s koščkom stekla, če ubije okno celice, lahko prereže

žile, ali pa se obesi, če najde nekaj, kar mu nadomesti vrvi. Mnogi skušajo tako pobegniti, toda morda komaj enemu od desetih uspe. Mnogi so bili ponoči priklenjeni na svoje postelje, podnevi pa so imeli roke zvezane na hrbtu.

Dvakrat sem se kljub vsem tem oviram skušal obesiti s koščki svoje počrnele odeje. Ure in ure sem »trudil, da sem pričvrstil njene konce na cev razbitega umivalnika. Končno se mi je le posrečilo. V moji glavi je tlela ena sama mračna misel: Končati, končati! Z močjo brezupa sem si želel smrti. Dvakrat sem se obesil, a obakrat je spodletelo. »Vrv« se je utrgala. Ko se mi je drugič ponesrečilo, sem se v črni žalosti z vso silo zaletel z glavo v zid. In uspeh: onesvestil sem se, nato pa mi je še nekaj dni neznansko šumelo v glavi.

Obdobja morečnega spanja so mi čarala privide, ob katerih bi človek zbledel. Bili so vedno enaki. Videl sem sijajno, čisto novo vrvi, privezano na rešetke v oknu in z vozilom, ki so ga napravile veče roke; jaz sem si na vse kriplje prizadeval, da bi prišel do nje in jo uporabil; pa je bilo, kakor da me nevidne roke potiskajo nazaj in se krčevito oklepajo mojih kolen, da se z naporom vseh svojih sil nisem mogel premakniti niti za korak.

»HITREJE, PES GARJAVI...«

V taborišču Fuhlsbüttel se je dan začel ob šestih zjutraj in sicer z bučnim zvonenjem. Minuto zatem se je navadno že slišalo, kako vojači obračajo ključke v velikanskih ključavnicah, odpirajo vrata, tekajo po hod-

nikih in jezno preklinjajo. Ko so se odprla vrata moje celice, sem se dvignil na postelji tako naglo, kolikor so mi dopuščale verige, da bi se javil službojočemu stražarju. Na ves gal sem kričal svoje ime in pristavljal:

»Rdeča svinja, zaprt zaradi veleizdaje.«

»Glasseje,« je navadno zatulil stražar.

»Kdo si?«

»Sem rdeča svinja, zaprt zaradi veleizdaje.«

Ko sem kričal, je stražar stal ob meni in me opazil s svojo gumijevko po prsih, če sem delal predolge odmore med besedami. Nato mi je odpel verige. Skočil sem s postelje in si oblekel hlače in srajco. Druga obleka ni bila dovoljena. Ko sem se oblačil, je stražar pregledoval mojo celico in kričal:

»Hitreje, pes garjavi!«

Nato mi je snel »nočne« verige in vklebil moja zapestja v »dnevne«, zatem je odšel, da bi isti obred ponovil v sosedni celici. Zdaj sem bil eno uro sam. Ob sedmih so položili v mojo celico kos črnega kruha. To je bil zajtrk. Po desetih minutah se je začelo zbiranje ujetnikov, ki jih je tisti dan hotel zaslišati Gestapo. Med preklinjanjem in branjem so me odveliki iz celice in me z drugimi vred odpeljali na dvorišče. Tam sem čakal, z glavo obrnjen v zid, dokler me niso poklicali. Tedaj sem stekel k policijskemu avtomobilu. Pri njegovih vratih sta bila dva stražarja-rjavosrajčnika z verigami v rokah. Preden je vstopil, jih je vsak kaznjeneц dobil z verigami nekaj po plečih.

Kamion je imel jeklene stene in streho, pa

V obdobju novih kovin

Kovine: germanij, titan, cirkonij in druge naj bi omogočile uresničitev najbolj fantastičnih zamisli človeštva

Proti koncu leta 1948 je znana ameriška družba Bell Telephone Company pospešeno iskala germanij, najmanj 600 kg ga je hotela kupiti, toda tovarna »Eagle-Richer« v mestu Cincinnati bi ga lahko dobivala največ 50 kg letno, čeprav je bila takrat med najpomembnejšimi proizvajalci germanija v Združenih državah Amerike. Šest sto kilogramov germanija pred 6 leti ni bilo mogoče dobiti na vsem svetu.

Dandanes je proizvodnja te redke kovine, ki jo je leta 1896 odkril kot novo prvino nemški kemik C. Winkler, že znatno večja: malodane dvajset do tridesetkrat; germanij je med najbolj iskanimi surovinami na svetu, pa tudi med najbolj dragimi. Pol kilograma stane nič manj kakor 340 dolarjev. Toda, kljub visoki ceni, bi lahko prodali misle enkrat več germanija kot ga proizvedejo. Elektronska industrija ga ne more pogrešati. Drobne koščke kovine, podobne kristalom, je namreč srce tako imenovanega tranzistorja, ameriške iznajdbe, ki jih največ te iskane kovine. Zdalj namenjajo predelati jalovino uranove in kobaltove rude, ki je bila že med odpadki. V Združenih državah Amerike pa je nakopičeno največ germanija prav v glavnem mestu Washingtonu. In sicer kot nalašč okoli Bele hiše in v parkih okrog nje.

Povpraševanje po germaniju je dovedlo do tega, da so v Združenih državah Amerike nedavno preglezali vse dimnike in premetali cele gore odpadkov, spetla zbiranje velikih termoelektrarn v ameriškem »Porurju« okoli Pittsburgha. V saji in pepelu je namreč mogoče najti majhne kristale germanija. Med nahajališča germanija spada tudi posebna vrsta cinka, ki ga kopljejo v Kansasu in Oklahomi in na 1000 ton letno. Okoli 1250 ton cinka bi omogočilo proizvodnjo kvečjemu pol kilograma te redke in drage kovine. V Belgiskem Kongu je vsebnost germanija v tamonjih rudah razmeroma največja. Iz teh krajev pričakujejo tudi največ te iskane kovine. Zdalj namenjajo predelati jalovino uranove in kobaltove rude, ki je bila že med odpadki. V Združenih državah Amerike pa je nakopičeno največ germanija prav v glavnem mestu Washingtonu. In sicer kot nalašč okoli Bele hiše in v parkih okrog nje.

Germanij je le ena izmed številnih novih kovin in kovinskih zlitin. Leta 1941 so Združene države Amerike objavile listo redkih kovin, ki si jih je lastila izključno vojna industrija. Takrat je bilo na tej listi vsega skupaj nekaj kovin, danes pa je na njej zapisanih že okoli 30 imen, ki so bila še pred nedavnim in so deloma še danes neznana v periodičnem sistemu prvin. Večina teh novih kovin je še leta 1950 predstavljal pravo novost. Dandanes pa moderna industrija že ne more več delati brez njih. Nanje se je navezala na življenje in smrt: nadaljnji tehnični napredek je namreč neresljiv brez istosčasne napredka metalurgije. Samo, če se bo moč domim aluminijem povečalo ustvariti takšen material, ki bo vzdržal silno dvigavanje temperature pri poletu reaktivnih letal, dirigiranih izstrelkov in raket, bodo lahko izpolnjene velike zamisli, ki jih ne služijo le vojni, marveč tudi miru.

Se bolj je opazna naraščajoča poraba kovine titana. Leta 1947 so proizvedli v Združenih državah Amerike le dve toni te kovine, ki je dvakrat težja od aluminija, in kar štirikrat trdnjša. Danes pa znaša proizvodnja titana v ZDA že 1000 ton letno, do prihodnjega leta naj bi narasla že na 22.000 ton! Vsakakor je prav blizu časa, ko ne bomo več opevali zmage aluminija nad železom in jeklom, temveč bodo na vrsti druge kovine.

Titano so še pred nedavnim smatrali za pleve med kovinami. Zdalj spada med najbolj skopo odmerjene in najdražje kovine. Brez titana ne bo mogoče množično doseči nadzvočnih hitrosti. Nerjaveče jeklo n. pr. ni primerno za izdelavo posameznih delov hitrega ameriškega lovškega letala »Sabre«. Letalo bi bilo pretežko, lahki kovini, kakršni sta aluminij in magnezij v raznih zlitinah pa preneša nadzvočne hitrosti nekoliko tako, kakor vosek toploto nad kuhinjskim štedilnikom. Zvočni zid je predstavljal in še predstavlja za človeštvo težak problem. Toda znanost se mora predhodno boriti še z drugim zidom, tako imenovanim toplotnim. Dokler stoji ta, ni mogoče čez pregrzo. S tega stališča je popolnoma razumljivo, marljivo iskanje in odkrivanje kovin, ki so odporne proti zelo visoki temperaturam.

Najše kolonjske vode
Cognac de France
Bouquet
Rene d'Or, Lavender
Cuir de Russie
Eau de Cologne NEVA
osvežuje kožo in ji daje prijeten vonj!

Oče redke kovine titana je pravzaprav Luksemburžan dr. Wilhelm Kroll, ki je ugotovil, da je na zemlji mnogo titana, toda izključno v spojinu z drugimi kovinami. Doktor Kroll je izdelal tudi postopek za pridobivanje titana iz njegovih spojin. Ta tehnični postopek pa je bil tako drag, da je stalo še leta 1946 (tj. pol kg titana ni manj kot 3000 dolarjev. Med tem časom so postopek za pridobivanje titana toliko zboljšali, da so omogočili znižanje cene za en kilogram titana (različne koncentracije) na 10 do 40 dolarjev. V zadnjih letih so se med drugim naučili tudi oblikovati to redko kovino. Zaukrat je to mogoče le v nepropustno zaprtih tankih oziroma rezervoarjih, napolnjenih s plinom helijem. Toda titan predstavlja za znanost še vedno velik problem. Če pride v stik s trohico kisika, postane trd in je popolnoma neuporaben. Zlasti velike ameriške tvrdke »Du Pont« in Remington dajeta trenutno iz svojih blagajen milijone dolarjev za raziskave kovin, predvsem titana, kateremu pripisujejo trajno vrednost na vmesni stopnji lastnosti med aluminijem in jeklom.

Posebna vrsta titana je tako imenovana kovina kentanj, ki jo je dobil Philip McKenna. Retorta, v kateri meša ta znanstvenik kovino titan z drugimi redkimi kovinami kot sta tantal in kolumbij, je cev starega nemškega železniškega topa, ki so ga uporabljali med prvo svetovno vojno pri bombardiranju mesta Metz. Ta »mala« 39 cm sestrice »debele Berthe« je prišla v roke Američanom med zadnjo vojno. McKenna je izbral odpornost te cevi proti eksploziji in svoje namene. V ognju eksploziji, ki jih mora zopet prestajati ta to-povska cev nastaja ena izmed najodpornjših

Če ne bi bilo cirkonija, danes še zdaleč ne bi poznali atomske podmornice

ATOMI zahtevajo NOVE DRUŽBENE ODNOSE

Naslednje vrstice so izvečje iz knjige Seymourja E. Harrisa »Reševanje ameriškega kapitalizma«. Seveda se z njim ne moremo povsem strinjati, saj pisec piše s pogledi človeka, ki se vživlja v razvoj državnega kapitalizma v ZDA. So pa zanimive, ker nam osvetljujejo pomen planiranja v novi atomski dobi, ki lahko že v kratkem postavi na glavo vsa pojmovanja, ki so še danes solidna osnova.

Ogledali si bomo atomsko energijo* še z ene strani. Spoznal smo že, da je ta izum postavil na glavo velik del znanstvenih ved kot medicino, biologijo, tehniko itd. Zato ni čudno, da je vplival tudi na čedo, ki povezuje vse te posamezne vede v celoto, na ekonomijo. Razdelitev zemeljskih dobrin in njihov izkoriščanje je prišlo v novo fazo, ki je povsem drugačna od prejšnjih. Če bomo hoteli biti jutri sposobni izvršiti pametno preusmeritev gospodarstva na novo atomsko ekonomiko, je treba že danes misliti na planiranje v duhu nove atomske dobe.

Ta atomska doba je postavila pred planerje tako ogromne in lahke rečemo tako strašne spremembe, da jim večina današnjih planerjev ni kos, niti se jih popolnoma ne zaveda. Planiranje je že v današnji fazi gospodarstva težaven problem, ker mora povezati zaostalo včerajšnjo in napredno jutrišnjo dobo in seveda z njo zvezano gospodarstvo. Kot znanstveniki so tudi planerji dobili v roke povsem nova sredstva: snope nevtronov, ki se prežoro skoraj skozi vse materiale in ustvarjajo iz enih prvin druge, ter orjaške toplotne energije, za katere smo za večer mislili, da so možne samo na soncu. Tako se planer naenkrat znajde na pragu dobe, v kateri ne bo več pomanjkanja nobenih surovin, saj je uresničen davni sen alkimistov: ustvarjati iz ene prvine drugo. Lahko rečemo, da se je planiranje prav v polpretekli dobi nekoliko uvrstilo v gospodarstvu in dohitelo zaostalo samega sebe. Sedaj pa se je nena-doma znašlo pred zidom, ki preči, da bo uresničil in hkrati uničil vse sanje človeštva.

Slisali smo, da je jedrska energija spre-menila sodobno vojaško taktiko, mirno pa

lahko trdimo, da bodo že v bližnji bodočnosti nevtroni ustvarili reorganizacijo politične taktike, skratka reorganizacijo politike. V industriji lahko zaenkrat spremembe in nove oblike uporabne znanosti samo slutimo. V politiki pa točno vemo, pri čem smo. Naša ekonomika izobzila, ki bo postopoma zamenjala ekonomiko pomanjkanja, bo prinesla revolucionarne spremembe v vsem našem družbenogospodarskem sistemu in pri tem porušila marsikakšno trenutno stanje in mišljenje v politiki in ekonomiji.

To je stvar, pred katero ne smemo zatisniti oči in jo gledati kot nekaj nepomembnega. Verjetno smo sredi največje revolucije, kar jih je človeštvo kdajkoli videlo in jih bo kdajkoli doživelo. Videli smo slepeči blišč bombe, toda njen grom in potres še nista prodrla do našega načina življenja v miru. Korakamo skozi revolucijo, toda ne re-volucijo odnosov človeka do človeka, ampak nad revolucijo v človeški oblasti nad fizično prirodo in se s tem približujemo revoluciji v človeški oblasti nad samim seboj in njegovimi napori za ureditev prirode. Če nečemo danes tega uvideti in postopati v skladu s tem, bomo izgubili ves smisel za čas in smisel za nujnost dalekosežnih sprememb naših načrtov. Znanost dan za dnem dokazuje, da so proizvodne možnosti človeštva drugačne in mnogo obsebnije, kot smo mislili včeraj, večje kot si jih je predstavljala najbujnejša domišljija. Zato je važno, da se že danes potrudimo ustvariti takšne družbene in ekonomske organizacije, ki bodo dale zrele ljudi, sposobne, da bodo z uspehom izkoristili nove izvore moči in zaloge zemeljskih dobrin.

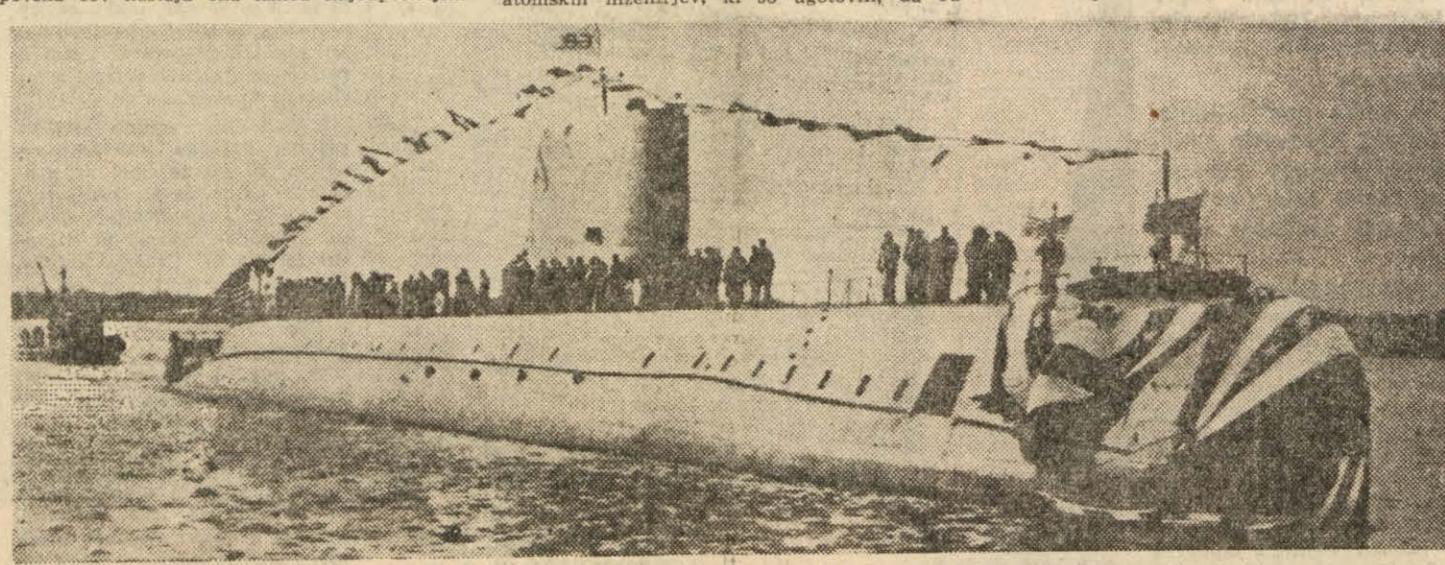
Če ne bomo tako delali, nam bo novi raz-mah znanosti prinesel samo sužnost, ne pa svobodo, in namesto planiranja — paniko. Če danes planerji nečeno misliti o teh orjaških

bija ta kovina v nasprotju z drugimi nevtroni, to je tiste letede delce atomov, ki sprostito veržno reakcijo razpada atomov. (O tem ste lahko brali v prejšnji številki »TT«.) Take lastnosti imata tudi ti dve kovini in magnezij, toda nista tako odporni proti kislinam, rji in vročini, ki ju uničujejo. Dokler v atomskih laboratorijih niso spoznali teh odličnih lastnosti cirkonija, so se poskušali zadovoljiti pri gradnji raznih dovodov z aluminijem in magnezijem. Razpadanje teh naprav je terjalo nove raziskave in njihov plod je bilo praktično odkritje kovine cirkonij. Ta svoj primat si lasti Komisija za atomsko energijo v ZDA še danes in dovoli uporabiti za druge namene največ 2% te kovine.

Poleg germanija, titanja in cirkonija je v nastajanju še najmanj ducat drugih še neznanih kovin, ki naj bi zaslovele v tem obdobju reaktivnih letal, dirigiranih raket in atomskih elektrarn. Morda si bodo kovine, za katere še ne vemo imena, pridobile še večji sloves. Na vsak način pa je izredno zanimivo dejstvo, da ima človeštvo, ki je še v začetku našega stoletja uporabljalo 8 do 10 kovin že 100 kovin, med katerimi je čedalje več novih, od katerih pričakujemo uresničitev tistih problemov, ki so jih nakazali romanopisci-utopisti.

Televizija v prihodnji vojni

V ZDA so prvič uporabili »taktično televizijo« pri velikih manevrih ameriške vojske. Strokovnjaki pravijo, da je mogoče s televizijo »neposredno slediti razvoju vojaških operacij«. Druge posebnosti teh manevrov so bile: spuščanje padalskega desanta za sovražnikove črte po atomskem bombardiranju; napad s helikopterji in poskusi z raketami in atomskim topom. Strokovnjaki niso bili posebno zadovoljni z rezultati teh manevrov, kajti nova taktika ni zadostno izpopolnjena, zlasti ne nudi zadostne zaščite zoper atomske in bakteriološke napade.

O morskem psu, puški in izumiteljih

»... Som je bil dobra dva metra dolg. Otepal je krog sebe kot blazen, čutil je, da mu gre za življenje, saj mu je tik za skrinimi odprtinami tlačila ta harpuna.« Je pripovedoval Jože Kupljen in kazal težko harpuno s petimi ostmi. »Bilo mi je žal, da sem streljal na zverino, ki mi je s svojo hrapavo kožo poslala kožo na ramenu in boku. Toda bilo je prepozno. Noža nisem imel, da bi prerezal vrvi, da bi si odpel z roke jermen, na katerem je visela puška... Ne, od puške se pa nisem hotel ločiti, preveč trdo sem delal, da sem jo ustvaril. Boljša je od vseh inozemskih pušk, vam pravim!«

Da, to puško je skonstruiral Jože čisto sam in ko so bili načrti gotovi, jo je tudi s svojimi rokami izdelal. Vedel je, da podvodne puške do sedaj še niso zadovoljevale. »Vsa tista ropotinja ni za nič — niti šest metrov dovolj nam ne vrže harpune. Moja jo pa kar daveš-set.«

»Nič čudnega,« sem pomislil pri sebi, ko je izumitelj napejal krepko vzmet in jo potem sprožil. »Pri takšni vzmeti... Se kita bi se lahko lotil.« Podtlaka, ki nastane pri strelu v cev in ki je velika ovira pri streljanju pod vodo, se je zelo iznajdljivo rešil. Da, ta mož se razume v svoj posel!

»Navdušen pristaš vodnega lava sem in problem te puške me je zelo zanimal že od prvih potapljanj. Cesto se mi je pripetilo, da je zadeta riba s svojim otepanjem privabila morskega psa in takrat sem bil brez orožja, čeprav me je strašno mikalo, da bi sprožil tudi v to zverino, ki se pa sicer pod vodo čisto dostojno obnaša in ni še zdaleka tako nevarna kot pravijo nekateri. Ko bi le imel pri sebi dve puški... In ob takih brezplodnih modrovanjih se je som elegantno odjedal drugam. Ko sem bil spet na zraku in pod soncem, so se mi misli spet vrtnile k isti stvari: Dve puški... Jo že imam: ena puška in dve cevi — dvocevkica. Pozneje sem stvar premislil in prišel do zaključka, da bo še najbolj pametno, če izdelam dvocevkico, ki bo lahko porabila vse dele enocevke, kar bi zelo olajšalo izdelavo obeh modelov. In še to...« razvil je v rokah sestavno ribo in mi pokazal: »... sem napravil. Trocevkico, ki bi prišla v poštev za poklicne podvodne ribiče. Že s svojo enocevkico sem ulovil na dan tudi 60 kilogramov rib, kaj bi se dalo šele s trocevkico. Veste, ribe se pod vodo kar nočejo zavedati nevarnosti in se rado vedno zberejo okrog opletajoče žrtve. Ponoči je še laže, samo posvetite in... No, zato sem na svoji

Jože Kupljen in njegova puška

novi trocevkici predvidel tudi majhen žaromet.«

Ko sem ga pobaral, kaj meni sedaj z načrti, mi je povedal, da jih prinaša iz Patentnega urada, kjer je puško patentiral. Predlagali so mu, naj se pozanima za patentiranje tudi pri Mednarodnem patentnem uradu, toda...

Pri vsakem toda, če, ampak, me neprijetno spreleti. Ko jih ne bi bilo, nikjer in nikoli.

»... Nihče pri nas se ne zanima za izdelovanje takšne puške. Obredel sem že vrsto tovarn, predlagal, ponujal... Nič. Kot da so slepi in gluhi, danes pa ves svet nori za podvodnim lovom. Pri nas bodo raje uvažali iz inozemstva slabše puške za dragocene devize. Kaj mislite?«

Nič drugega nisem mislil, le to, da sem pred nedavnim bral neke o podobni zadevi in da znamo biti pri nas včasih tako nespretni, trdi in nerazumljivi. Mogoče bi lahko takšne puške celo izvažali.

Jože Kupljen, invalid in izumitelj s svojimi šestimi patenti ne more nikamor. Zdi se, da je imel več sreče njegov stric Lovrenc, ki je 1. 1912 patentiral pri K. u. K. patentnem uradu stroj za pranje in ga tudi spravil v promet.

No, in kaj je bilo z morskim psom, ki je opletal na njegovi harpuni.

Cez pol ure so oba potegnili iz vode. Morski pes je bil čisto mrtev, Jože pa samo na pol. Psa so stehali. Imel je 132 kilogramov.

—an

Kako vidi metulj svojo samico?

Prav gotovo je bila narava dobro razpoložena takrat, ko je zbudila v življenju množico metuljev — bleščečih kot dragulji, lepih kot cvetlice in lahkih kot list v vetru. Zato ni čudno, da postanejo celo rodovi in družine metuljev žrtve zbiralske strasti ter da jih skoraj iztrebi zaradi visokih cen, ki jih plačujejo za posebno lepe in redke primerke.

Za koga so se metulji tako oledetili? Prav gotovo ne za zbiralec! Ali so se samci okrasili za samice ali obratno? Ali metulji ploh domajajo lepoto svojih tovarišev? Ali vidijo njihovo barvo vzorec na krilih, obliko? Na to vprašanje bi nestrokovnjaki odgovorili z »da«. Toda v znanosti ni nič samo ob sebi uvrneženo. Zato je tibinski zoolog dr. Magnus hotel priti tem vprašanjem do dna. To, kar je izsledil nas preseneča in ra-

zočara obenem: metulj ne vidi niti lepe barve, niti lepega vzorca in tudi ne lepega telesa svoje samice, vidi samo — toda, počasi! Sledimo raje dr. Magnusovim poizkusom!

Za poizkuse si je izbral samca, dnevne metulja, ki trikotni, četverkotni in okrogli. Dr. Magnus je sestavil še gibljive in toge modele, vrtljake in še mnoge druge pripomočke. In zdaj se je začela za uboje, ljubezni željne samce sleparska igra, pri kateri so jih tako vodili za nos, da so rešili od izčrpanosti čisto onemogli.

Ze prvi barvni poizkusi se bili presenetljivi. Samci so dajali prednost barvi, ki je bila prav takšna kot njihova in ne barvi njihovih samic. Vzorec na krilih se samci niti zdel prav nič zanimiv. Da, celo oblika modelov ni niti najmanj vplivala na njihove poskuse zblivanja. Naj je bil model okrogel, trikoten, četverkoten ali pa na las podobne samici, ga ni prav nič vzbujalo.

Kako potem spoznajo metulji svoje samice? Končno so spoznali: na skupnem učinku barve in gibanja. Do tega so prišli pri poizkusih z vrtljakom. Pisani krilati modeli so pri vrtanju očrtavali kroge in ubogi prevarani samci so letali prav pogumno

za njimi. Kako hitro metulj leti? Mimogrede so še to ugotovili: 20 kilometrov na uro, torej tako hitro kot vozi povprečni kolesar.

Končno so ugotovili, da ni odločilno niti še tako prikupno in opojno plapolajoče gibanje kril, mnogo važnejše je prihajanje in spet izginjanje barve. Najbolj zaželeni so bili (skoraj bi lahko dejali prav navadni) papirnat cilindri, na eni polovici črno in na drugi pisano pobarvani, ki so se vrteli. In kadar se je cylinder vrtel stopetdesetkrat na sekundo, takrat so sicer tako dostojanstveni samci od veselja skoraj ponoreli. Uboji, mali metulji! Tako malo potrebujejo za svojo ljubavno igro! Pravzaprav samo barvni znak, bleščeč Morseyev klic v sončnem žarku.

Toda, to še ni vse! Ko so metulji prileteli prav blizu goljufivih »izvoljenk«, so iskali še zadnje potrdilo: malo vonja. Tega pa jim model dr. Magnusa niso mogli dati. In tedaj so metulji prevarili se spoznali in razočarani odleteli.

6 TT 17. VI. 1954

ČOKOLADNE ugle kocke

SLOBODA OSIJEK

Simpatični človek

So ljudje, ki so nam že v prvem hipu simpatični in jim takoj slepo zaupamo.

Nekoč sem takšnega človeka srečal in ga gotovo v vsem svojem življenju ne bom pozabil.

Peljal sem se v drugem razredu večernega vlaka v Pičugino, kjer naj bi predaval o problemih letalstva. V oddelku je bil poleg mene samo še mladi mož, ki mi je bil od prvega trenutka zelo všeč.

Prijazno se mi je nasmešnil in rekel: »Mislim, da bova ostala v dvojce. To je prijetno. Kajne?«

»Da, sem odvrnil, tudi meni se zdi to zelo razveseljivo. Rad imam udobnost, toda kje pa je vaša prtljaga?« Zasmejal se je: »Vse, kar imam, nosim s seboj. Kam pa se peljete?«

»V Pičugino. Tam naj bi predaval o problemih letalstva. Moje ime je inženir Vorobjev.«

»Zelo prijetno,« je rekel mladi mož. »Tudi jaz potujem po opravkih v Pičugino, z veseljem se bom udeležil vašega predavanja. Kje pa bo?«

»V dvorani kluba Prijateljev letalstva. Za predavanje bom dobil 200 rubljev.«

»To je pa kar lepa vsota,« je ugotovil mladi mož. Vrgel sem pogled na uro in zazehal. »Rad bi malce zaspal,« sem rekel. »Kje je le sprevednik?«

»Kaj pa vam bo sprevednik?«

»Kaj le! Da bo pregledal vozno karto. Nimam rad, če me mečejo iz spanja.«

»Kar mirno ležite,« me je potolažil sosed in vzel časopis iz žepa. »Jaz bom čital in če hočete, bom pokazal sprevedniku vašo karto, da vas ne bo budil.«

Dal sem mlademu možu svojo vozovnico, potem sem odprl svoj kovček in vzel iz njega blazino.

Mladi mož me je opazoval z otroško radovednostjo in vznemirjen zaklical: »Kako čudovit kovček!«

»Da, odlični je,« sem rekel, »čisto moderen. Ko sem ga kupil, me je skrit predal posebno navdušil. Danes je prazen, kajti ne verjamem, da bi imel v Pičuginem brez legitimacije posebno težavo.«

»Nikoli ne veš,« je pomislil moj sosed, »tamošnji policijski komisar je sila strog. Jaz se nikoli ne vozim brez legitimacije. Tukaj je.«

Potegnil je legitimacijo iz žepa in žongliral z dokumentom.

»Izgubili jo boste,« sem rekel. »Velik otrok ste. Dobro bi bilo, če bi vam legitimacijo vzeli in jo spravili.« Njegov simpatični obraz je postal malce zaskrbljen:

»Hm, ne bojte se, ne bom je izgubil. Toda zna se zgoditi, da mi jo ponoči ukradejo. Kaj naj le napravim?«

»Dajte jo meni, položil jo bom v skrit predal.« S tem je bil zadovoljen in ko sem spravil dokument, pri čemer me je sosed z zanimanjem opazoval, sem se pretegnil, legel in kmalu zaspal.

Zautil sem, kako me nekdo krepko stresa; raskav glas me je budil: »Dajte no, zbudite se žele!«

Sala

BOGINJA ZMAGE

»Oče, zakaj pa so stari Grki upodabljali zmago vedno v ženski postavi?«

»Ko boš nekoč poročen, moj sin, boš to že razumel.«

S težavo sem odprl oči. Sprevednik je stal pred mano.

»Kaj pa želite?« sem zabundal.

»Vašo vozovnico prosim,« je zahteval sprevednik.

Vstal sem in vprašal mladega moža, ki je mirno čital svoj časopis. »Kaj niste pokazali sprevedniku moje vozovnice?«

Začuden me je pogledal in rekel mrzlo: »Kakšno vozovnico?«

»Ne šaljite se, saj sem vam dal svojo vozovnico!«

»Vi meni? Kdaj pa?«

»Pred eno uro. Saj ste vendar rekli, da jo boste pokazali sprevedniku, ker nimam rad, če me budijo iz spanja.«

»Veste kaj,« je rekel mladi mož, »vi pa sanjate! Jaz imam samo eno vozovnico. Svojo. Morda ste jo dali komu drugemu!«

Obraz tega človeka mi nič več ni ugajal.

»Mladi mož,« sem rekel ogorčeno, brezmejno ste nesramni!«

»Dostil! Preglejte raje vaše žepce,« je hladno odgovoril in se spet mirno pogledal v svoj časopis.

»Da bi se izognil škandalu, sem odprl svojo denarnico in rekel sprevedniku: »Najbrž sem vozovnico izgubil, prosim dajte mi drugo!«

Sprevednik je nezaupljivo zmajal z glavo, mi dal novo vozovnico, za katero sem moral plačati še dodatek, in zapustil oddelke.

Potem sem vprašal svojega sosedo: »Zdaj mi pa razložite, kaj pomeni ta šala?«

Tiho je popeval neki šlager, slekel suknjič in legel na klop, pri tem pa se je smehljaj, mi prijateljsko pomežiknil in se brez besed obrnil k steni.

»Mislim, da ste pošten človek,« sem vpil razjarjen, »izkazalo pa se je, da ste navaden lump. Se ne sramujete? Zakaj molčite zdaj? Vi ste čisto navaden tat, ki bi ga bilo treba vtakniti v luknjo!«

Smrtanje je bilo odgovor...

VINKO BLATNIK:

Rekel sem: „Na svidenje!“

Marelica je razprla cvetje vse do mojega okna. Toda pomlad je kljub temu mrzla. Izpod Kamniških planin reže oster veter in oblaki zakrivajo zvezde.

Prišla je po poti in stopila na stezo ob živi meji. Uzl sem jo iznenada in nisem verjel svojim očem. Utrnila se mi je nekako tale misel: bratec, dejstva so ta. V torkel ima vaje s cicibankami in če teh ne in bi jo deveti vlak le pripeljal v Ljubljano — jutri ima službo.

Skratka, v hipu sem na ulici.

»Dober večer!«

»Dober večer! Se tega je treba, tega trepetanja v glasu. Šel bom mimo in ona tudi, ker je vse že daleč za nama in sva si rekla, da sva si že vse povedala in si ne bova nikdar več nič rekla.

»Torej stanuješ še vedno tu? Da, spomnila sem se — nocoj — mimogrede. Jutri igramo in tu nekje so nas nastanili. Zgodaj je še, zato se sprehajam.«

Iz njenih pogledov rosi prežeha prešernost, zbadljivost, vrag vedi kaj! Spet zanka, ki naj bi mi legla okrog vratu!

»No, seveda! Da, stanujem in se tudi sprehajam. Bi hotela z menoj?«

»Bi, pokora!«

»Tako mi ne reci!«

»Kaj mi moreš, če ti?«

»Nič, ampak...«

»Veš, tako si čuden...«

»Zato še ni treba, da bi te ne bil vreden. Povej (seveda zdaj, ko je vse že daleč), si me kdaj ljubila?«

»Sama ne vem, kaj je bilo tisto. Menda ne. Ne vem, če bom kdaj koga.«

»Je le bilo tisto?«

»Bilo je.«

»In tistega ni zdaj več?«

»Verjemi, nič več!«

»Zakaj me ne kličeš po imenu?«

»Kako?«

»Tine.«

»Ne vem!«

»Zakaj pa druge?«

»Koga?«

»Vse: Vaneta, Franceta, Milana.«

»Ne vem.«

»Zakaj govoriš nocoj po tistem prvič z menoj in preje nisi hotela?«

»Bala sem se, da bi se spet ne začelo.«

»Tisto?«

»Da.«

»Ljubezno?«

»Ne vem.«

»Torej le tisto. Zakaj bi pa naj tistega ne bilo?«

»Nima smisla. Kar je bilo, je bilo.«

»Toda rekla si, da ni bilo nič!«

»Da, saj zato. Nič ni bilo.«

»Če bi ne bilo nič, če me nisi ljubila, se nima kaj začeti. Zakaj nisi hotela govoriti z menoj?«

»Saj nisem pred sodiščem. To je moja stvar.«

»Ni najina?«

»Ne!«

Bil sem ogorčen in sem prekinjal celo uro. Toda potem sem se utrudil in si mislil, preden sem zaspal: Samo počakaj, ti falot, tvojo legitimacijo bom oddal na policiji...

Zbudil sem se precej pozno. Mladi mož je bil že po konci in je s tekmo pospravil obloženi kruhek in pil kozarec čaja.

»Vam smem ponuditi žemljo?« me je vprašal s prijaznim nasmehom, kakor da se ne bi nič zgodilo.

»Poberite se k vragu!«

Pogledal me je in rekel: »Hm, vreme se izboljšuje, nič več ne sneži.«

Prezrl sem ga, sedel v svoj kot in študiral gradivo za svoje predavanje.

Naposled je človek pretrgal molčanje: »Letalstvo je interesantna stvar. Časopisi pišejo precej o novih letalskih modelih!«

»Prosim vas, pustite me v miru,« sem ga osorno zavrnil.

»Naslednja postaja je Pičugino,« je rekel mladi mož po dolgem odmoru, »morala bova izstopiti.«

Vsak čas bo prošil za legitimacijo, sem si mislil. Toda on si je oblekel plašč, vtaknil časopis v žep, mi ljubezljivo pokimal in stopil na hodnik.

Vlak se je ustavil.

Vzel sem svoj kovček in zapustil vagon. Ker ni bilo nobenega postrežnika na peronu, sem moral sam nositi kovček. Nenadoma sem za sabo zaslišal korake, nekdo me je zgrabil za roko.

»Je ta?«

»Da, ta je! Sem zaslišal glas mladega moža. »Pomislite, kakšna predrznost, pograbil je moj kovček in zbežal. Kaj pravite? temu, stražnik?«

Poskušal sem se iztrgati.

»Poznamo mi to. Star trik,« je nadaljeval predrznež, »zaprite tega strička!«

»Je kdo drugi vmes?«

»Je, da boš vedel.«

»Ze dolgo?«

»Kaj te briga!«

»Kdo?«

»Ne povem.«

»Povej!«

»Ne!«

»Moraš!«

»Če že hočeš, drugič. Danes ne!«

»Zakaj ne?«

»Pusti me na miru. Zakaj me ne pustiš na miru?«

Rahlo sem razdražen.

»Za vraga, kaj ti pa hočem?«

»Le zakaj se ni že zdavnaj končalo?«

»Kdaj?«

»Lani v maju, ali poleti, letos januarja.«

»Ne vem.« Naporno ji pomagam misliti.

»Ze ko sva se prvič sporekla, sem obljubila, da te ne bom več pogledala. Zdrži tistega izleta na Polzevo. Doma je bil vihar.«

»Vem. In?«

»Drugič sem rekla, da je konec, ko si me poljubil (še zdaj se ji pozna) in so doma videli, da si me. Sumili so, da je bilo še kaj več...«

»Ker ni bilo, si rekla, naj bo konec. Kajne? Vem!«

»Potem še slovo zaradi Berte. Na dveh koncih ne boš lagal. O tistem novejtem plesu sem toliko izvedela, da imam še danes polna ušesa.«

»Ampak poslušajte, kaj si pa dovolite? To je vendar moj kovček! Lahko vam povem, kaj je v njemu!«

»Ne delajte se smešnega. Kovček sem pred vami nekajkrat odprl in lahko ste videli vsebino. Če je to res vaš kovček, potem mi povejte, čigava je izkaznica v tajnem predalu? Molčite? Torej čigava izkaznica je v kovčku? Na čigavo ime?«

Vzel je kovček in rekel policaju: »Vzemite tega moža s seboj.«

Potem je izginil z mojim kovčkom in mene so odpeljali...

Vso noč sem preživel z zločinci vred v zaporu. Naslednje jutro so me zaslišali. Slučajno sem pogledal časopis, ki je ležal na mizi policijskega uradnika. Pri tem sem prebral naslednjo notico:

»Včerajšnje predavanje inženirja Vorobjeva o problemih letalstva se je končalo z velikim škandalom, kajti izkazalo se je, da predavatelj o tej temi ni imel niti pojma. Publiko je tulila od smeha, ko je predavatelj pripovedoval vse mogoče neumnosti. Zalostno je, da so predavatelju, ki je med škandalom ušel, že vnaprej izplačali honorar.«

Z veliko muko sem dokazal svojo nedolžnost, toda moj čudoviti kovček je bil proč in moj sloves predavatelja prav tako.

»Pa kaj te je skrbelo, ko me nisi ljubila?«

»Saj ni bilo zaradi Berte. Le sklenila sem, naj bo konec.«

»In zakaj se več ne pogovarjava?«

»Ne povem! A največ zato, ker se že predolgo vleče. Nobena ljubezen se ne vleče več kot leto.«

»Kako naj se vleče, če je ni?«

»Nekaj je le. Preveč sva bila skupaj in kaj bi ljudje rekli. Toliko prilik sem imela.«

»Kje? Povej!«

»Najprej Vane ali Milana, ko si prišel ti.«

Glas ji trepetal. Hm.

»To vem.«

»Potem še nekaj, kar ne veš in Brenk.«

»Brenka poznam.«

»Potem spet nekdo, ki ga ne poznaš in spet Brenk.«

»Madonal In kdo je zdaj?«

Tiho je.

»Brenk?«

»Ne, ni Brenk.«

Ne in ni ji čudno trepetala, Brenk pa toliko da dahne. Ustnice ima vabeče priprte: lepo! Seči bi ji moral okrog pasu in jo prižeti nase in rekla bi: ne, pusti me (tisti ne bi bil; da, ne spusti me) in bi mi segla v lase in bi mi glavo nagnila nazaj in jaz bi z levico segel po njeni desnici in bi jo stisnil, da bi se prsti razklenili in spustili moje lase in ukirnil bi nato njeno desnico nazaj, da bi bila voljna in mehka in ona bi še vedno, vse tiste šepetala: ne, ne! dokler bi ji glas ne zamrl med najinima ustnicama (ki pa jih v resnici ne bom nikoli več poljubil) in te bi se izmikale in se spet iskale, medtem, ko bi se njene roke oprostile mojih (spustil bi jih pač, ko vem, kdaj jih je treba spustiti) in bi mi kakor v samoočnem padle na rame in bi se polagoma, na videz, brez določene smotra oklenile mojega vratu in ga oklepale tesno in vedno tesneje, kakor da bi hotele v hipu izraziti vsa njena doslej še neizrečena, z razsodno močjo praktičnega razuma zastrta čustva in dojeti ali je v meni še ista občudovanja vredna zaveranost vanjo, ki jo je vedno vzpodbujala k igranju in spet k igranju vse do... do tega temnega, oblachnega večera in še ta večer.

In kasneje (morda čez mesec, dva), ko bi bil že ves zmeden in bi ji prodal zadnji kosček zdravega razuma za en sam poljub, ko bi bila mojega oboževanja sita in bi se ji hotelo spet igranja in še igranja, bi rekla mrzlo, še bolj mrzlo kot zadnjič (vsakokrat bolj mrzlo), da me ni nikdar ljubila in me ne bo in mi ne bo povedala, zakaj me ne in naj jo pustim na miru, čisto na miru, za vselej.

Dobro. Morda je dobro. Seveda, dobro je.

»Oprostil! Radoveden sem kakor vsak, ki je imel nekoč nekoga rad in se zanima, kako mu gre. Čas potoeka. Dogovoril sem se s prijateljem, da se snideva po deveti. Morda pridem jutri na igrišče. Dotlej — ná roko! Na svidenje!«

»Na svidenje!«

Stiskam ji roko in vem, da me jutri ne bo na igrišču. Kako sem že rekel? Nekoč nekoga rad? Dobro sem rekel, če sem tako rekel.

Richard Wright

ČLOVEK KI JE ŽIVEL V PODZEMLJU

(Nadaljevanje)

Po sobi so odmevali koraki in človek je videl moža v modri uniformi in potem še enega in še enega. Policaji. Da, skušajo prisiliti nočnega čuvara, da bi priznal, kot so že nekoč prisilili njega, da je priznal zločin, ki ga ni storil... Gledal je policaje in se skušal nečesa spomniti. Oh... bili so prav tisti policaji, ki so topli tudi njega, ki so ga prisilili, da je podpisal dokument, ker je bil preveč utrujen in izčrpan, da bi razumel, kaj počenja. In zdaj so prav tako počenja, da bi razumel, kaj počenja. In zdaj je toliko, ko je videl policaja, kako dviga prst pred čuvarjevim obrazom.

»Zakaj ne priznaš, da je to tvoje delo, Thompson?« je rekel policaj.

»Povedal sem vse, kar vem,« je jecjal čuvaj z nabrekliimi ustnicami.

»Toda razen tebe ni bilo nikogar tu!« je zatulil policaj.

»Spal sem,« je rekel čuvaj. »Ne bi smel, toda spal sem vso noč...«

»Nehaj že s to lažjo!«

»Resnica je!«

»Kdaj si se naučil kombinacije?«

»Ne vem, kako se blagajna odpre,« je rekel čuvaj.

Človek, ki se je držal za cev strešnega žleba, bi se skoraj zasmeyal, a obvladal se je. Začutil se je strahovito mogočnega; da, lahko bi se vrnil v galerijo, vzel denar s stena, pobral diamante in prstane in jih prinesel nazaj. Ne... Čemu? Ni bilo vredno truda. Nočni čuvaj, ki tega, česar so ga dolžili, ni bil kriv, je bil vendar kriv... — Samo ena stvar ga je mučila — da namreč še niso dolžili njega, ki je ropal zares. A potolažil se je: zdaj ali kdaj drugič ga bodo prišli — pred smrtjo gotovo...

Videl je policaja, ki je udaril čuvarja po ustih.

»Izpljuni že, tepec!«

»Povedal sem vam vse, kar vem,« je jokaj čuvaj kakor otrok.

Drugi policaj mu je od zadaj izmaknil stol in ga udaril, da je padel na obraz.

»Vstani!« je zakričal —

Čuvaj se je s težavo dvignil in trepetaje znova sedel.

»Kdo govoriš sedaj?«

»Povedal sem vse, kar vem...« je hropel čuvaj.

»Kje si vse poskril?«

»Ničesar nisem vzel...«

»Thompson, ti imaš možgane v nogah,« je rekel eden od policajev, »zdaj te bomo obesili — tako da se ti bodo možgani vrnili v lobanjo.«

Človek je gledal policaje, kako so nadevali okovje na čuvarjeve gležnje. Potem so ga dvignili in potegnili njegove noge do višine vrat. Čuvaj je visel z glavo navzdol in oči so mu postajale vedno bolj krvave. »Saj so blažni,« je zamrmral človek, ki se je držal za žleb.

»Boš zdaj govoril?« je zakričal policaj čuvarju na uho.

Čuvaj je samo stokal.

»Visel boš, dokler ne boš spregovoril. Si razumel?«

Videl je čuvarja, kako je zaprl oči.

»Potegnite ga dol. Omedlel je,« je rekel policaj.

Sesalec prahu čisti vse: tudi gramofonske plošče

Elektrika

GOSPODINJSKA POMOČNICA

V »TT« smo že večkrat poročali o novih tehničnih pridobitvah, ki razbremenjujejo gospodinjino in mater ter ji omogočajo, da se posveča svojemu poklicu in uveljavlja v javnem življenju. Stori! smo to vedno zato, da bi na ta napredek opozorili tudi naše ženske in gospodinjice, hkrati pa tudi naše tovarne, ki bi zaradi marsikaj ne popolno izkoriščenih kapacitet lahko izdelovale še mnogo, kar bi koristilo našim gospodinjicam in jim olajšalo gospodinjinsko delo. Mislimo, da se te stvari pri nas preveč zanemarjajo, čeprav imamo že danes vse pogoje, da gremo tudi na tem področju v korak s svetovnim napredkom.

V tem smislu je treba razumeti tudi naš današnji članek, ki opisuje čedalje pomembnejšo vlogo elektrike v sodobnem gospodinjstvu. Res je, da je marsikaj tega pri nas že na prodaj in v vsakdanji rabi, je pa še mnogo koristnih gospodinjinskih strojev, ki jih poznamo le po imenu in slikah v časopisih ter revijah. Mnogi tudi pravijo, da je ves ta »komfort« zaenkrat za nas še predrag. Mi jim ne bi popolnoma pritrdili, saj prav svetovni trg kaže, kako se gospodinjinski stroji tako po obsegu, kapaciteti in ceni prilagajujejo vsem možnostim in zahtevam, prav tako pa tudi denarnicam.

V zadnjih desetletjih opravljajo čedalje več gospodinjinskih dejstev stroji, ki jih žene elektrika. Električna postaja našim gospodinjicam zelo natančna, zvesta in — kar je zelo važno — niti ne draga gospodinjinska pomočnica. Gospodinjiskemu življenju daje popolnoma nov ritem in novo

ni danes nobeno razkošje več, saj se dobi že hladilniki za vsakomur dostopno ceno. Danes izdelujejo kvalitetne hladilnike, ki popolnoma ustrezajo potrebam najmanjših družin.

Vse gospodinjice si prav gotovo želijo električni pomivalni stroj, ki pa je za sedaj za gospodinjstva z manjšimi dohodki še predrag. Tak stroj je poseben hvaležna pridobitev za gospodinjstva, ki štejejo veliko članov in se jim nabere veliko krožnikov in posode za umivanje. Upajmo, da bodo strokovnjaki sčasoma izdelali tudi manjše pomivalne stroje, ki bodo dostopni tudi družinam z manjšimi dohodki.

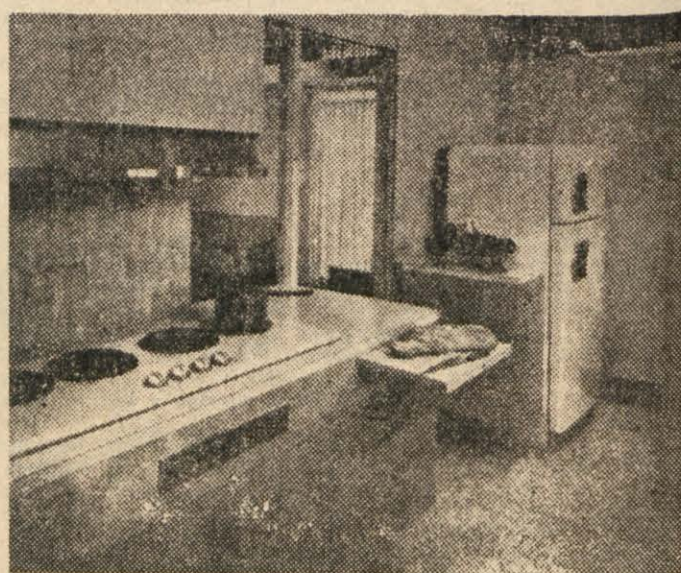
Število žvrkelj se čedalje bolj množ. Od največjih električnih mešalcev do najmanjših, vsake vrste jih danes že dobite, da si z njimi brez muke pripravite smetan, sneg iz beljaka in majonezo. Zelo priprava stvarca je tudi električni kavni mlinček, ki nam skupaj z majhnim električnim kavnim

CAROVNE METLE IN ORODJE

V kuhinji bo v večini primerov našel svoj prostor tudi pralni stroj, ki je imenitna pridobitev zlasti za številno družino, kjer je pri hiši mnogo majhnih otrok in je treba vsak dan prati veliko perila. Pralni strojev je sedaj na prodaj že mnogo najrazličnejših vrst in je torej mogoče izbrati takega, ki najbolj ustreza individualnim potrebam. Sesalec prahu je prav tako potreben in koristen vsaki družini. Z njim temeljito očistimo prah tako z zaves kakor s preprog, z žimnic, divanov in naslanjačev. Dobi se tudi prav majhen sesalec prahu, ki je namenjen specialno za čiščenje obleke. Ker je sorazmerno poceni, si ga lahko kupi tudi družina z manjšimi dohodki. Zelo koristen pomočnik je tudi električni snaillec tal, pa naj bodo kamenita, linolejna ali lesena. Tu lahko pristojejo ali električni pomočnikom gospo-

DA SE LAHKO OKOPLJE VSA DRUŽINA

Električni grelci za vodo (bojlerji) vseh velikosti, kakršna je pač družina, ki jih uporablja, nam omogočajo, da imamo vsak trenutek na razpolago toplo vodo tako za kopel in prho kakor za umivanje. Kjer ni teh grelcev, nam segrejejo vodo majhni ogrevalni aparati, ki jih zvežemo s pipo nad umivalno posodo. Za moške je imenitna pridobitev električni brivski aparat, ki je posebno hvaležen pomočnik pri britju najbolj trdih obraznih kocih, zaradi katerih pomodri včasih pri britju polovica moškega obraza. Električni osuševalci las so sedaj tehnično že tako dovršeni, da je njihova uporaba močno poenostavljena. Ker so se tudi zelo pocenili, je postalo vprašanje frizerja zlasti za tiste, ki nosijo gladke lase, zelo preprosto. Zelo koristni so tudi električni vibratorji z različnimi pomožnimi dodatki, ki nam omogočajo razne vrste masaže obraza, telesa in kože. Posebni električni aparati nam zjutraj zbudijo, nam sami skuhamo skodelico tople in prijetno dišeče kave, hkrati pa nam segrejejo vodo za brizje. Torej ne samo gospodinjicam, tudi večnim samcem se odpirajo rajski časi...

Taka je kuhinja, kjer je vse električno

kuhalnikom v nekaj trenutkih pripravijo kavo, kakršno dobimo le v najboljših bifejskih avtomatih. Ko že govorimo o zajtrku, ne smemo pozabiti še na krušne pralnice, ki nam služijo za pripravljanje krušnega prepečenca, kakor tudi za praženje raznih drugih jedi.

Kdor nima električnega štedilnika, ta si lahko pomaga z majhnimi električnimi pečicami, v katerih se nam zelo lepo spečejo zrezki, razno pecivo in kolači. Skromen, vendar zelo koristen pripomoček je električni vžigalnik za prižiganje plinskega štedilnika, za katerega pravijo, da traja večno, če ni pri hiši preveč živahnih otrok in če ženske roke, ki imajo z njim opravka, niso take, da »sulihejo« tudi železo.

TOPLOTA BREZ OGNJA IN VETER BREZ VIHARJA

Ko končujemo ta nagel pregled uporabe elektrike v gospodinjstvu, se spomnimo še na majhne prenosne ogrevalne peči, ki so nam posebno dobrodošle v času naglih temperaturnih sprememb, ko se še ne splača kuriti večjih peči. Zelo so koristni tudi električni ventilatorji in gibalci zraka, ki nam tako doma kakor v uradu omogočajo prenašanje največje vročine.

Zadnje besedo in priznanje izrecno še električnim odeljem, ki so posebno koristne za tiste, ki hočejo tudi pozimi spati pri odprtem oknu in dihati čist zrak, ne da bi bili v nevarnosti, da se prehladijo. Prav tako ne pozabimo na skromni električni termofoor, ki nam sedaj nadomešča nekdanje termofoore, ki jih je ogrevala topla voda.

PeTaLin

uničuje molje in Vam ščiti garderobo. Zato vedno samo PeTaLin

Praktični NASVETI

Čistoča medu. Na etiketah lončkov, v katerih prodajajo med, je navadno označena tudi njegova čistoča. Če sumite, da je medu primičan škrob, denite v stekleničko iz belega stekla žličko medu in dve žlički čistega alkohola. Nekaj trenutkov počakajte, nakar vsebino s stresanjem na vse strani krepko premešajte. Nato pustite, da mešanica trenutek miruje. Čist med bo nudil enoten videz. Če pa je ponarejen s škrobom, se bo na dnu stekleničke pojavila bela gosta usedlina.

Iztepanje preprog. Priporočljivo je, da iztepete preprogo, ki je zelo prašna tako, da jo razgrnete na tla, in sicer z narobno stranjo navzgor. Če preproga visi, se rade pokvarijo resice ali niti, iz katerih je preproga pletena. Zato ni priporočljivo preprogo iztepati tako, da jo obesimo na vrv.

DORIA, volilna pravica in gladovna stavka

Doria Šafik

172 ur je precej časa, posebno, če ga človek preživlja samo z limonado. To preizkušnjo je morala prestati tudi Doria Šafik, voditeljica »Nilskih hčer«. »Storila bom vse in sprejela vsako zasramovanje, le eno si želim, da bi dosegla svobodo in človeka vredno življenje za 11 milijonov mojih sester, ki še danes živijo brez enakopravnosti,« je dejala nekemu novinarju v prostorih novinarskega društva, kjer je stakala. Se 1. 1951 jo je »New York Times« kritiziral, da se ne obnaša kot dama, na to je odgovorila sama: »Vseeno mi je, ali se obnašam kot dama ali ne, vem pa, da nobena »dama« ne bi stopila v gladovno stavko zaradi takšnih ciljev kakor jih imam jaz.«

Pri nas in povsod v Evropi, kjer je postal pojem enakopravnosti že nekaj samo po sebi umevnega, se bo mogoče našel ta ali oni, ki se bo smejal Dorin in menil, da vsa ta njena borba nima smisla. Več takšnih posmevalcev bi lahko našli tudi v Egiptu. Tudi Nagib in Naser sta mnenja, da je vprašanje premalo pereče. Zato pravi Doria: »Vseeno mi je, če se sprem z vsemi, toda naše zahteve ne morejo čakati, da bi se razvijale počasi kakor naša država. Me hočemo takoj odpraviti množična, otežkočena letovca in volilno pravico.«

No, pogledimo si, kako je v Egiptu z gibanjem za žensko enakopravnost. 30 let je že preteklo, odkar je neka ženska ob povratku z ženske konference v Berlinu zagnala pred vsemi dostojanstveniki, ki so jo pričakovali v Aleksandriji, svojo feredžo v Mediteran. Še dolgo potem se je vse egiptovsko javno mnenje razburjalo zaradi tega temperamentalnega ukrepa gospe Hoda Saravi. Njen mož Saravi paša ji ni nikdar povsem odpustil, da ga je tako kompromitirala. Počasi pa so pričele druge za drugo delati tako tudi vse žene Egipta in trgati svilleno zaveso, ki jih je ločila od svobodnega sveta — sveta moških.

Pred več leti že se je pojavila prva skupina bojevnic za ženske pravice na kairskih ulicah. Takrat pa niso zahtevale pravice zase, ampak so nastopile za svoje može, na katere so Britanci včasih streljali čisto brez vzroka tudi pri najmanjših demonstracijah. Njihova povorka je tedaj korakala med možmi in britanskimi puškami, blokirale so vladna poslopja in vse britanske trgovine. Ta boj kot britanskega blaga je izval konkurz številnih trgov. Vse to se je zgodilo še pred odločnim dejanjem Hode Saravi, še takrat, ko so bile egiptovske žene skrite pod romantično feredžo.

Pravzaprav njeno dejanje niti ni žalilo islama. Islam v svojih prvih dneh ni poznal feredže in so se le pozneje možje, ki so nekaj predstavljali, tako ločili svoje žene od revnih

žena kmetov in mestnih revežev, ki so morale hoditi nezagrjene. Ta navada je prišla iz Bizanca, kjer se je svobodna žena s tenčico ločila od nezagrjene sužnje. In kako je v Egiptu z množičnostjo?

Po statistikah sicer ta problem ni tako pereč, kajti le trije odstotki poročenih mož imajo več kakor eno ženo, vendar najdete v dolini Nila še felahe, ki imajo po tri, štiri žene zato, da mu obdelujejo polje, kar jih pod vročim afriškim soncem tako postara, da že s tridesetimi leti izgube vso ženskost. Ločitev je silno preprosta zadeva. Ponekod velja celo še zakon, da je dovolj, da mož pred pričami izjane ženo iz hiše. Toda res je, da večji del Egipta tega zakona ne priznava več.

Tudi vprašanje vzgoje deklet se je popravilo. V letih 1921-22 je obiskovalo državne šole 24.316 deklet, samo 43 pa jih je doseglo edino srednjo šolo. V slabih 30 letih se je povečalo njih število na več kakor pol milijona in lani jih je bilo v srednjih šolah že 20.000. Od leta 1927 naprej imajo egiptovske pravice vpisa na univerzo. Lani je okrog 3.500 deklet obiskovalo visoke šole in precej so jih poslali v inozemstvo na izpopolnitev. Kot primer bi navedel hčerko nekake egiptovske učiteljice, ki je z odličnim uspehom absolvirala aeronavtiko in odšla v ZDA na nadaljno izpopolnitev v svoji stroki.

Danes so že v vseh večjih mestih žene kirurginje, pravničice, ginekologinje, novinarke in zobozdravnice in lahko rečemo, da ni proti njim nobenega nezaupanja, niti sence neenakopravnosti. Tudi do mestni univerzitetnih profesorjev, važnih političnih služb in šefov socialnih uradov so se že povzpale nekatere egiptovke.

Po vsem Egiptu so se razširila nešteta ženska društva. Najmočnejša je gotovo »Feministična unija«, ki se je posebno razmahnila po Nagibovi revoluciji. Znano je tudi združenje »Novih žena« in ženska veja društva, ki je nastalo ob začetku druge svet. vojne. »Rdeči

Egiptovke soustvarjajo tudi v »Nacionalni gardi«

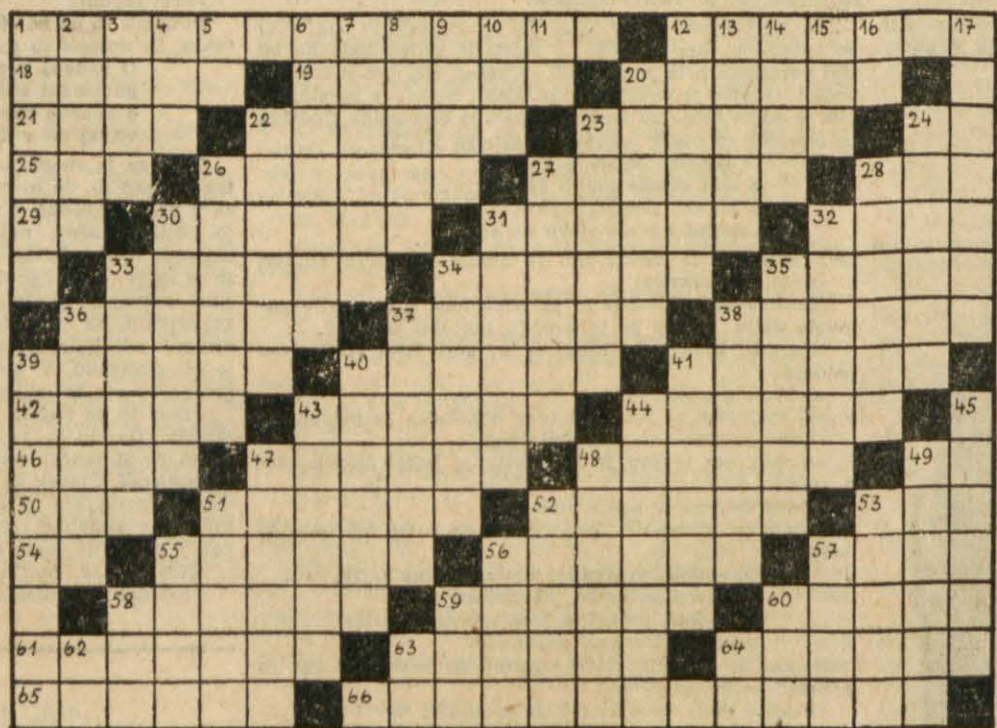
Križanka • III. nagradna uganka

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. govoriti na dolgo in široko o nekem dogodku, 12. nogometno moštvo druge zvezne lige, 18. sloviti bogataš v Rimu starega veka, 19. živalska jedina »skleda«, 20. ponike, 21. muslimanski bog, 22. narodopisni novoletni običaj, 23. trdo delati, 24. povratni zamelek, 25. ustanovitelj staroperzijske države, 26. redovnika, 27. španski ples, 28. neodločen izid pri šahu, 29. znak za američko, 30. zli duhovi, 31. vrsta jagodja, 32. čas, era, 33. v Indiji živeči metulji, ki je z zaprtimi krili podoben suhemu listu, 34. žensko ime, 35. nekdanji uradni

sluga, 36. kriki, kilci (srbohrv.), 37. ime stare grške pokrajine, 38. stolpec, 39. pojem opisne geometrije (množ.), 40. reka ob jugoslovansko-italijanski meji, 41. udarjena, pogodena, 42. eksotična žival, 43. kovinska prevleka, zeleni volk, 44. muslimansko žensko ime, 46. alkoholne pijače, 47. mesto v Španiji, 48. merilna priprava, ki služi pogosto pri prodaji na živilskih trgih kot enota, 49. oziromni zaimek, 50. konica, 51. zaradi nje, 52. ptica pevka, 53. gibanje tekočine, 54. sredi alfa, 55. cilj podiranja v priljubljeni športni igri, 56. riževa jed, 57. žensko ime, 58. velike posode, 59. mesni izdelek, 60. del

rastline, 61. rabiti, uporabljati, 63. nezrele, slabotne, 64. žensko ime, 65. ugrabitev zlasti ženske, 66. sočenje. Navpično: 1. reklamna zidna tiskovina, 2. mukam, tulim, 3. bajaselovni letalec, 4. najnežnejše perje, 5. star izraz za pivo, 6. gospodarji, 7. nižina, svet med dvema vzpetinama, 8. drevesa in sadi, 9. žensko ime (tako se imenuje parnik, ki vozi med Koprom in Umagom), 10. oče, 11. kazalni zaimek, 12. ledeniška groblja, 13. jezero na Finskem, 14. to v narečju, 15. enote ploškovne mere, 16. vprašalnica, 17. vrtnina, 20. kos lesa, 22. naravoslovni strokovnjaki, 23. niz

ka in široka posoda, 24. tuje žensko ime, 26. rastlina medenica, 27. nevestina oprava (dvoj.), 28. ljudsko sodišče, 30. nevarna bolezen, 31. vrsta ovac, 32. neprijetna izbira, 33. mesto v Grčiji, 34. spolne z jodom, 35. trn, 36. nekdanji zaničljiv vzdevek za katoličana, papeževga pristaša, 37. južni sad, 38. žensko ime, 39. koledarski praznik, 40. napolnili, natočili, 41. zakopana, 43. setve, 44. pojav, nenavadna prikazen, 45. glajena, zravšana, 47. silna jeza, 48. zaspano, mežikavo, 49. azijski polotok, 51. sadni škodljivec, 52. izdelovalec nekega orodja, 53. kemična prvina (znak th), 55. iz šib spletne posode, 56. tuje moško ime, 57. blazinjak (dvoj.), 58. velika riba, 59. sorodnik, 60. vrsta odeje, 62. zemeljska konica, 63. časovni podredni veznik, 64. predlog.

Danes objavljamo tretjo nagradno uganko nagradnega razpisa, ki smo ga objavili v 21. številki. Tudi pri tej boste namesto kupona izrezali sliko križanke in jo s čitljivo vpisanim besedilom poslali kot svojo rešitev. Rešitve bomo sprejemali skupno, ker nad posamezniki ne moremo voditi evidence. Rok za pošiljanje rešitev bomo objavili v prihodnji številki, ko bomo priobčili še četrto oziroma zadnjo nagradno uganko sedanjega nagradnega razpisa.

PREMIKALNICA

NAPADALCI
ZELENERDEČE
SOLINARJI
NENAVADNI
PIROVANJA
CELOVCE
KARAVANA

Premikaj gornje besede drugo nad drugo tako, da boš bral v treh navpičnih vrstah imena treh manjših rek v Sloveniji.

PREIZKUSITE SVOJE ZNANJE

Odgovori na spodnja vprašanja, ne da bi si pomagal s knjigami:

161. Kdo si je zgradil lastno hišo za izvajanje svojih del?
162. Cigav nacionalni instrument so dudu?
163. Kaj je eolska harfa?
164. Kako se imenuje muza plesne umetnosti?
165. Kakšno zasedbo ima salonski kvartet?
166. Katere Beethovnov trpljenje in nadloga je najbolj znano?
167. Kateri slovenski univerzitetni profesor, ki je bil ugleden znanstvenik v svoji stroki, je bil hkrati priznan in priljubljen skladatelj?
168. Kdo je napisal opero »Boris Godunov«?
169. Kakšne narodnosti je bil skladatelj Frederic Chopin?
170. Kaj je madrigal?

ODGOVORI IZ PREJSNJE ŠTEVILKE

151. Največjo delto na svetu ima eka Ganges (44.000 km²).
152. Ribe lovi pišč kormoran.
153. Kroglja iz plute premera 1 meter tehtaja nekaj manj kakor 1 tona ali 1000 kg (spec. težja = 0,24).
154. Mraviščina / kislina je

IDOL

HEMIJSKA FABRIKA - NOVI SAD

NATBOLJE ČISTI, VARUJE USNJE IN MU DAJE LEP SIJAJ!

ostro dišeča tekočina v mravljinčjem in čebelnem strupu in v koprivah (iz ogljikovega oksida in natrijskega apna). 153. Aristote je bil italijanski pesnik (1474-1533), ki je napisal ep »Orlando furioso«. 156. Francozi pravijo frizerju: coiffeur (izg.: koaffer). 157. »Pašol« je ruska beseda in pomeni: »Ven!«. 158. S strelom iz puške, se začne Webrov »Prostostrelec«. 159. Glasbeni umetnik, ki je bil v starosti slep, je bil Beethoven. 160. Kromatična tonska lestvica je tista lestvica, katere intervali so poltoni.

NE TO, NE ONO — samo MOTOX je zanesljivo sredstvo proti moljem. Paži na zaščitno znamko MOTOX!

Svetovno prvenstvo v nogometu

Kljub občutni premoči — tesna zmaga

Jugoslavija : Francija 1:0

Strelec edinega gola — Milutinović

LAUSANNE, 16. junija. Na olimpijskem stadionu Pontaise je bila danes popoldne slovesen začetek V. svetovnega prvenstva v nogometu. Predsednik FIFA Jules Rimet je v svojem kratkem nagovoru pozdravil udeležence prvenstva in jim želel uspeh v borbi za pokal, ki nosi njegovo ime. Takoj zatem sta pritekli na igrišče jugoslovanska in francoska reprezentanca, ki sta se sodniku Griffithu (Wallis) predstavili v naslednjih postavah:

Jugoslavija: Beara, Stanković, Crnković, Čajkovski, Horvat, Boškov, Milutinović, Bobek, Mitić, Vukas, Zebec.
Francija: Remetter, Giansesi, Kaelbel, Marcel, Jonquet, Peuvren, Kopa, Glovacki, Strappe, Dereudde, Vincent.

Tekmo je gledalo okoli 27.000 gledalcev (ceprav jih stadion lahko sprejme do 50.000), med katerimi je bilo okoli 400 Jugoslovancev, ki so prišli na to tekmo iz domovine.

Premoč Jugoslovancev

Začetni udarec je imela Jugoslavija, ki se je že po nekaj minutah igre vse bolj uveljavljala na igrišču, dokler ni popolnoma zagospodarila. Naši napadi so se vrstili drug za drugim, zlasti po desni strani, kjer je Milutinović večkrat zelo spretno uhal branilcu Kaelblu. Rezervni vratar Remetter je moral že v prvih minutah igre večkrat posredovati, pri čemer je pokazal, da ne zaostaja mnogo za slavnim Vignalom. Premoč naše enajstorce je bila slednjic v 14. minuti kronana z zasluženim uspehom: Milutinović je lep predložek izkoristil in z neubranljivim strelom ukanil vratarja. Jugoslavija vodi 1:0.

Ceprav je bila naša reprezentanca v precejšnji premoči, so imeli tudi Francozi nekaj priložnosti, vendar je naša odlična obramba, v kateri se je najbolj odlikoval branilec Stanković, odločno čistila v svojem kazenskem prostoru. Naši napadaliči so lahko v prvem polčasu povišali rezultat, toda njihova igra je bila zelo mehka, k čemu sta precej prispevala sijajna in ostra francoska krila Marcel in Jonquet. Omenjena igralca sta se odlikovala predvsem s svojim ostrim startom in preprečevala zlasti Bobeku in Vukasu, da bi dobro zamisljene akcije končala s točnimi strelom na gol.

Čajkovski najslabši

Po odmoru se je podoba na igrišču spremenila le toliko, da so bili naši igralci absolutni gospodarji položaja. To dokazuje nazadnje tudi dejstvo, da sta Crnković in Stanković opazovala dramatične dogodke pred francoskimi vrati skorajda na sredini igrišča, medtem ko se je vratar Beara brezskrbno sprehal okoli kazenske črte. Če v šesti minuti je Milutinović poslal lep predložek Zebecu, ki pa je poslal žogo mimo vrata. Nekaj minut pozneje je Bobek prodiral, vendar je zaradi obotavljanja izgubil žogo. Francozi so prišli k sebi šele po četrtnem igranju, ko so dosegli gol.

Francozi so izvedli nekaj nevarnih prodorov po levi strani, saj so kmalu spoznali, da sloviti Čajkovski danes ni v formi in da mu nobena akcija ni uspevala tako, kakor smo ga vajeni gledati. Sreča je ta, da sta njegove napake v zadnjem hipu popravljala in reševala nevarne situacije branilci in pa Beara.

Nobene spremembe

Ceprav se je naša enajstorka v nadaljevanju igre nekoliko popravila, vendar se je opazilo, da se je napadalne vrste spet lotila stara »bolezen« — nekoristno in dolgočasno preigravanje na kratke pasove. Taka igra, kajpada, ni mogla roditi uspeha sprito čvrste francoske obrambe. V 21. minuti so izvedli Francozi prosti udarec 20 metrov razdalje, toda Beara je spretno streljano žolo preko živega zidu zanesljivo ujel. V 36. minuti je imela Jugoslavija spet idealno priložnost za doseg gola, toda francoski vratar je bolje ocenil kritično

V sredo ob 17. uri se je na stadionu v Lausanni začela nova repriza najbolj popularnega športnega tekmovanja — svetovnega prvenstva v nogometu, ki je peto po vrstnem redu v zgodovini te igre. Zrebo je odločil, da sta z bitko za največjo lovoriko slovesno začela »večna tekme« v tej konkurenci: Jugoslavija in Francija.

Kakor je znano, so kvalifikacijske tekme uspešno opravili naslednji kandidati, ki skupaj z dosedanjim prvakom Urugvajem in prirediteljem Svico sestavljajo štiri skupine.

Jugoslovanska reprezentanca

Spored tekem:

V osmini finala (od 18. VI. do 20. VI.) bodo igrali:

I. skupina

Brazilijska : Mehika (18. VI., Zeneva)
Brazilijska : Jugoslavija (19. VI., Lausanne)
Francija : Jugoslavija (18. VI., Lausanne)
Francija : Mehika (19. VI., Zeneva)

II. skupina

Madžarska : Koreja (17. VI., Zürich)
Madžarska : Nemčija (20. VI., Basel)
Turčija : Koreja (20. VI., Zeneva)
Turčija : Nemčija (17. VI., Bern)

III. skupina

Avstrija : Škotska (18. VI., Zürich)
Avstrija : CSR (19. VI., Zürich)
Urugvaj : Škotska (19. VI., Basel)
Urugvaj : CSR (18. VI., Bern)

IV. skupina

Anglija : Belgija (17. VI., Basel)
Anglija : Švica (20. VI., Bern)
Italija : Belgija (20. VI., Lugano)
Italija : Švica (17. VI., Lausanne)

(Opomba: z mastnim tiskom napisane države so nosilci skupin.)

Cetrifinalne tekme bodo v dnevi od 26. do 27. junija. Dve cetrifinalni tekmi zmagovalcev iz prvih dveh skupin bosta v Zenevi in Bernu, ostali dve srečanju (zmagovalcev iz III. in IV. skupine) pa v Lausanni in Baslu.

Polifinalne tekme bodo 30. t. m. in sicer v Baslu in Lausanni, finale pa 4. julija v Bernu. Tekma, ki bo odločala o tretjem oziroma četrtem mestu, bo 3. julija v Zürichu.

situacijo in jo rešil z veliko poštvalnostjo. Pet minut pred koncem igre so Francozi strelali kot Horvat je visoko žogo odbil z glavo v polje. Strappe jo je lepo ujel in jo s točnim strelom poslal na gol, toda Beara jo je lepše ujel. Zadnje minute igre so potekale v glavnem po sredini igrišča.

Sodnik Griffith je marsikaj sodil z naklonjenostjo do Francozov.

Zeneva:

Brazilijska : Mehika 5:0 (4:0)

Zürich:

Avstrija : Škotska 1:1 (1:0)

Bern:

Urugvaj : CSR 2:0 (0:0)

Prireditveni odbor za svetovno nogometno prvenstvo je odločil, da otroci in vojaki ne bodo dobili znižanih vstopnic, ker je naval k tekam prevelik. Nadalje: Vsaka sodelujoča narodnost dobi posebne cicerone. Med polčasom in na koncu vsake tekme bodo gledalci natančno informirani o rezultatih ostalih tekem prvenstva. Posebna poročevalska služba bo obveščala vse tujce, ki ne bodo vedeli kam položiti glavo, v katerih vaseh naokoli je še dovolj prostora. Takih drobcev mrgoli v vsakdanjih poročilih iz švice.

polfinala, medtem ko finalna tekma (4. VII. v Bernu) ne bi dala zmagovalca, bo nova tekma odigrana tri dni pozneje. Če tudi drugo srečanje ne bi odločilo, bo o nadaljnjem sklepal prirediteljski odbor.

Naša reprezentanca bo imela torej v začetku opravka z dvema močnima nasprotnikoma, od katerih moramo vsaj enega spraviti na kolena, če hočemo priti med osmorio najboljših. No, če nam bo tu sreča naklonjena, potem... da, potem je precej odvisno od muhavosti žreba. Po računih na papirju sodeč, bi nam najbolj »ustrezali« Turčija ali Nemčija, seveda lahko pa se zgodi, da nam vražji žreb pripelje na igrišče samega olimpijskega prvaka — Madžarsko. Bolje je, da o tem morebitnem srečanju molčimo, saj — dobro poznamo Madžare...

ŠPORT V KRATKEM

Kljub nastopajočemu poletju v Kanadi še marsikje igrajo hockey na ledu. Na zaključku prvenstva je najzanimivejša moštvo HC Orono iz Ontaria, ki ga sestavlja ena sama družina: oče Ab West, star 47 let, je vratar. Izmed sinov sta 24-letni Junior in 22-letni Bean branilca, 19-letni Ken, 20-letni Ray in 17-letni Ron pa napadajo. A to še ni vse. Zala osemnajstletna hčerka Diana meri čas, mati Edna — o katere starosti kavalirsko molče — pa je »coach« ali po naše trener. In kadar to moštvo zgubi, so vsi skupaj brez večerje...

Patricia Shower iz Kingstona na Jamajki je ločena po lastni krivdi. Njen bivši mož Marc Shower je varuh svetišča, ali po ljubljansko golman pri klubu »Kingston Wanderers«.

Pred sodiščem je z zdravniškimi spričevali dokazal, da ga je žena pretepla po vsaki izgubljeni tekmi.

Znameniti švedski srednji napadalec Gunnar Nordahl je že dlje časa najmočnejša opora milanske nogometne enajstorce. Ta enajstorka pa je v sponadu z Avstrijo doživela katastrofalni poraz 7:0. Po tekmi je rekel Gunnar Nordahl: »Samo Madžarska bo lahko posekala Avstrijo na svetovnem prvenstvu. Odločno moram preklicati svoje nedavne napovedi v italijanskem in španskem tisku. Če ostane Avstrija v tej formi, potem pride z Madžari v finale in v tem primeru je vsak rezultat mogoč. Italija nikakor nima šanse zoper tehnično tako odlično enajstorko, v kakršni so najboljši igralci Happel, Osvirk in Probst.« — Ker je žoga okrogla, se lahko zgodi, da bo moral vrli Gunnar še enkrat preklicati svoje prerokovanje.

»Eurovision« se imenuje prva velika evropska televizijska izmenjalna programska oddaja, ki se je pričela v nedeljo 6. junija in bo trajala štiri tedne, do 4. julija, ter povezovala poslušalce oziroma gledalce, ki imajo televizijske aparate v osmih deželah. V stalni izmeni je prevzelo program 45 televizijskih oddajnikov iz Zahodne Nemčije, Francije, Belgije, Nizozemske, Italije in Švice. Ves program složno oblikujejo in ga oddajajo preko osemdesetih mednarodnih reletnih postaj sprejemnikom v svojih državah. Poglavitna atrakcija teh oddaj so seveda švicarski prenosni svetovnega nogometnega prvenstva. Pomen tega velikega skupnega podjetja spoznamo, če vemo, da oskrbujejo med seboj povezani televizijski oddajniki področje, ki zajema na svojem obodu mesta kakor Rim, Pariz, Belfast na severnem Irskem, Glasgow na Škotskem, Kjöbenhavn in Berlin. Poleg nogometa so na sporedu tudi druge športne panoge. Kot prvo igro svetovnega nogometnega prvenstva pa so dali na spored tekmo med Francijo in Jugoslavijo.

šah Spet gre za svetovno prvenstvo

Komaj je svetovni šahovski prvak Botvinnik v Moskvi odpravil Smislova in obdržal še naprej naslov svetovnega šahovskega prvaka, se je znova sprožil komplicirani turnirski mehanizem, ki naj izbere najmočnejšega šahovskega vele mojstra za novi prvenstveni dvoboj z Botvinnikom. Po sklepu 24. kongresa FIDE, ki je bil lani v Schahtausenu v Švici, bo letos po vsem svetu sedem konvencionalnih kvalifikacijskih turnirjev, ki naj dajo prve resnejše kandidate za nadaljno borbo. Ti se bodo prihodnje leto sestali na medicinskem turnirju, kjer bosta sodelovala tudi eden izmed drugoplasiranih igralcev na lanskem turnirju kandidatov (to je ali Bronštajn, Reshewsky ali Keres) ter zastopnik tiste države, ki bo organizirala turnir, če ta ne bo imela na njem svojega predstavnika. L. 1956 bodo nato igrali četverokrožni turnir kandidatov, na katerem bo sodelovalo samo sedem igralcev. Na tem turnirju bodo smeli nastopiti le naslednji vele mojstri: Smislov ter šest prvoplasiranih igralcev z medicinskega turnirja predhodnega leta. Zmagovalec bo nato igral dvoboj z Botvinnikom.

Za letošnje conske turnirje so bili kandidati porazdeljeni po zemljepisnem in političnem principu. Na prvem turnirju, ki se je nedavno začel v Münchnu, sodelujejo najmočnejši igralci iz držav srednje, zahodne in južne Evrope. Na drugem turnirju bodo igrali samo najmočnejši igralci ZSSR, na tretjem najmočnejši igralci Skandinavije in vzhodnoevropskih držav ter Islanda, Avstralije, Izraela, Egipta in Južne Afrike. Na četrtem turnirju bodo igrali samo najmočnejši igralci ZDA, na petem najmočnejši igralci Kanade, na šestem bodo sodelovali igralci osrednje Amerike ter na sedmem igralci Južne Amerike.

Prvi turnir, ki se je začel 4. junija v Münchnu, je skoraj kompleten, saj sta svojo udeležbo odpovedala le zastopnika dveh držav. Na njem sodeluje 20 igralcev, izmed katerih so se sedaj že izluščili najresnejši favoriti. Vendar je še vedno prezgodaj, da bi lahko napovedali končni izid, saj se bo turnir končal šele 26. junija. Turnir v Münchnu igrajo v Sofijini dvorani pod pokroviteljstvom ministrskega predsednika dr. Hansa Eharda. Igrajo dnevno od 16.30 do 21.30, nato pa naslednje dopoldne prekinjene partije.

S tega turnirja se bodo kvalificirali za medicinski turnir štirje najboljši. Kdo bodo to? Nemci so prepričani, da bo gotovo med njimi njihov prvak 29 letni Wolfgang Unzicker, ki je doma iz tega mesta. Nemci mislijo, da mu je edini resni tekmelec le naš vele mojster Vasja Pirc. Unzicker je po poklicu pravnik, med tem ko dela Vasja Pirc v uredništvu »Slovenskega poročevalca« kot novinar. Nemčijo zastopa na turnirju še dr. Heinz Lehmann iz Zahodnega Berlina, ki je po poklicu prav tako pravnik. Jugoslavijo zastopata je 23-letni študent kemije Andrija Fuderer in 34-letni urednik Braslav Rabar. Najmlajši udeleženec je 22-letni Francoz Sylvain Burstein, najstarejši pa Josef Lokvenz z Dunaja, ki šteje že 55 let in je izkušen bорец ter večkratni turnirski zmagovalec. Anglijo zastopata G. R. Wade in H. Golombek, ki se je uveljavil že kot šahovski pisatelj in novinar.

Zelo resen kandidat za prvo mesto — in to ne samo po mnenju njegovih rojakov —

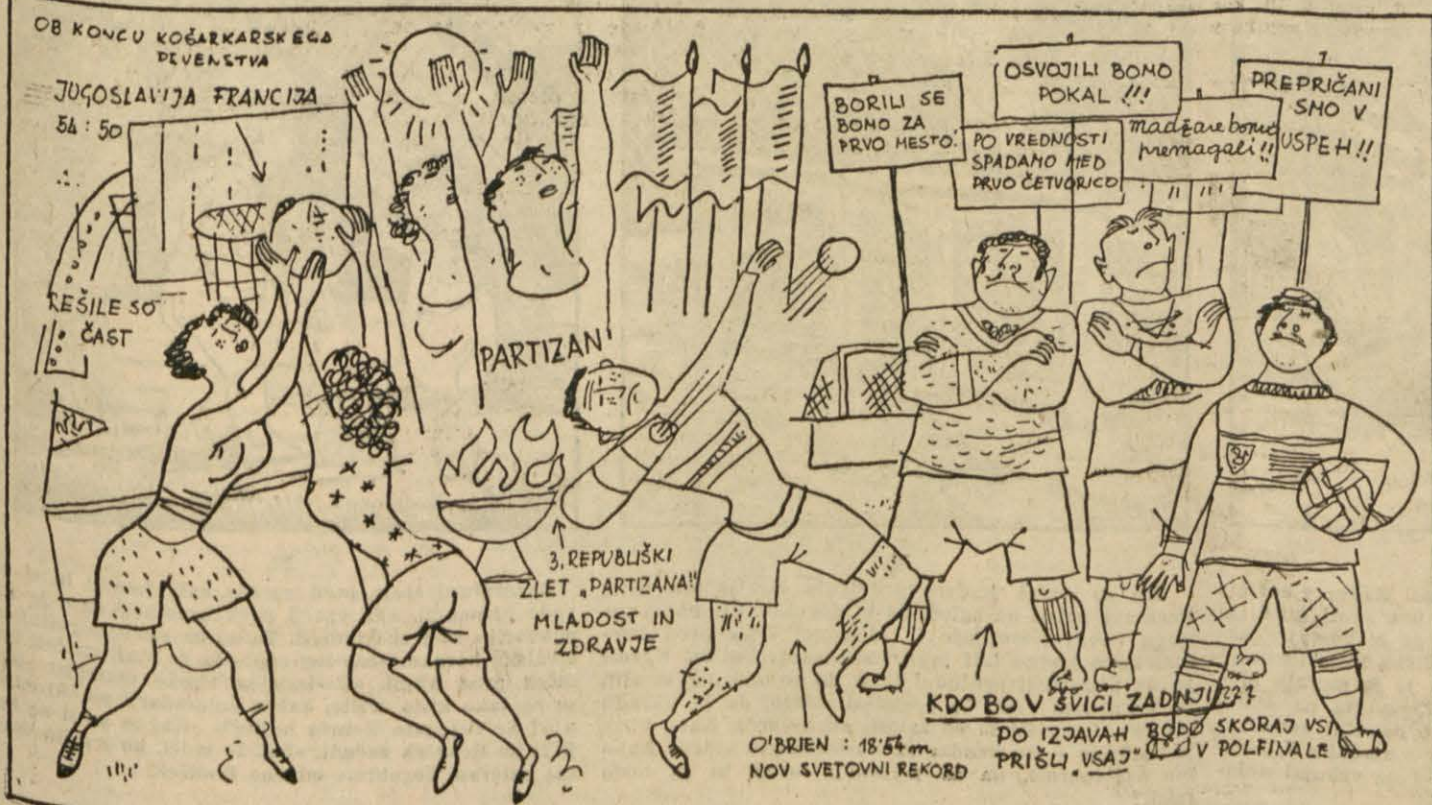
Aha! Srečko jugoslovanske loterije moram kupiti danes!

ŽREBANJE VSAKEGA 23.V MESECU

Torej ne pozabite: ŠE DANES!

Cetrtek, 17. VI. 1954.

11

»PLAŠČ«

Velik film o majhnem človeku:
Renato Rascel, Chaplinov naslednik

Na smrt bolni Amandus žalostno zadnjič pogleda skozi zamrznjeno okno svoje mrzle sobice, kamor se je vrnil brez svojega novega plašča, ki so mu ga ukradli.

Akakki Akakijević je gizdav, majhen človeček iz Gogoljeve novele »Plašč«, ki se kot brezpomemben uradnik naravnost junaško prebija skozi kruto življenje. Leta in leta si

trga od ust in zbira denar za izpolnitev največje želje svojega življenja — nov, topel plašč. In končno se mu ta želja izpolni. Vendar je njegovo veselje kratkotrajno. Ko se ponoči vrata pozno domov, ga napadejo in mu ukradejo pristradani plašč še predno se je na njega privadil. Premražen Akaki se ves strti vrne v svojo mrzlo sobico, kjer od žalosti in obupa, zapuščen od vseh umre. Po svoji smrti Akakijevičev duh blodi po mestu, napada mirne meščane, ter jim sliči plašče.

To je kratka vsebina Gogoljeve novele »Plašč«, ki je s svojo glavno osebo Akaki Akakijevič ostala z zlatimi črkami zapisana v svetovni literaturi. Čudno, da se veliki filmski umetnik Charlie Chaplin ni lotil te globoke človeške zgodbe o Akakiju, ki je tako soroden njegovim neumrlim osebam, ki se jim lahko smejš in s katerimi lahko jokaš hkrati.

Italijanski kabaretni glumač Renato Rascel, ki so ga filmski kritiki ocenili kot Chaplinovega naslednika, je s svojo mojstrsko igro največ pripomogel, da je italijanski film »Plašč«, ki ga je režiral Alberto Lattuada, dosegel svetovni uspeh. Čeprav je režiser prestavil dejanje iz carske Rusije v nedolženo deželo in čas, je ohranil pristno atmosfero Gogoljeve novele. Akakija Akakijeviča je preimenoval v Amandusa (vreden ljubezni), a zimske prizore je posnel v Milanu tako izobno, ko da se res godi v Petrogradu. Gogoljev osvraženi caristični birokratski aparat, ki z železnimi zobmi melje svoje neboljene uradnike, so prestavili v imaginarno deželo, kjer prav tako vladajo človeške slabosti, hudobija in največji sovražnik človeštva — mrz.

Upajmo, da bomo tudi pri nas videli ta film, o katerem je neki nemški filmski kritik

zapisal: »To je film, ki ga ne bomo pozabili. To je film o majhnem človeku, ki je tako obupno zapuščen, da si greje premražene roke ob konjskih nozdrvih, in ki mora umreti, ker so izpolnjene želje največkrat kratkotrajne in celo smrtonosne.«

Zime so v Petrogradu, kjer se dogaja Gogoljeva novela »Plašč«, neusmiljeno mrzle. Uradniček Amandus v oguljenem plašču se vsako jutro na poti v službo ustavi pri postajališču izvoščkov, kjer si ogreje roke ob konjskih nozdrvih. To je eden najpretrpljivših prizorov iz filma »Plašč«, s katerim je neznan italijanski igralec Renato Rascel s svojim otožnim mišljim obrazom čez noč zaslovel.

DROBNE FILMSKE NOVICE

Jean Renoir bo režiral Julija Cezarja po Shakespeareovi tragediji. Premiera filma bo 10. julija 1954 ob otvoritvi festivala v Arlesu.

Po mnogih poizkusih so se končno posrečili prvi televizijski programi v barvah. Nekateri newyorške postaje so z barvnimi programi že pričele in so vsi zelo zadovoljni, zlasti ker niso slike oseb več črno-bele, temveč v lepih živih barvah.

Prvi aparati te vrste so že v prodaji, seveda pa so trikrat dražji od navadnih. In vendar optimisti mislijo, da se bo čez leto dni cena novim aparatom mnogo znižala, tako da bo mnogim dostopna.

Znani italijanski pevec Beniamino Gigli bo pel 27. maja tega leta v Albert Hallu v Londonu novo skladbo Charlia Chaplina »Ecce Homo«. Skladatelj je že pred časom prosil Giglija za sodelovanje, ki je ponudbo sprejel in izjavil, da se čuti počaščenega, ker bo mogel peti skladbo največjega komika sveta.

J. B. Priestley v filmu

Dubovito igro J. B. Priestleya »Inšpektor na obisku« so uprizorili tudi pri nas, in tam so se naši gledalški obiskovalci lahko prepričali o kvaliteti tega, danes poleg S. Moughama najbolj znanega in priljubljenega angleškega pisatelja.

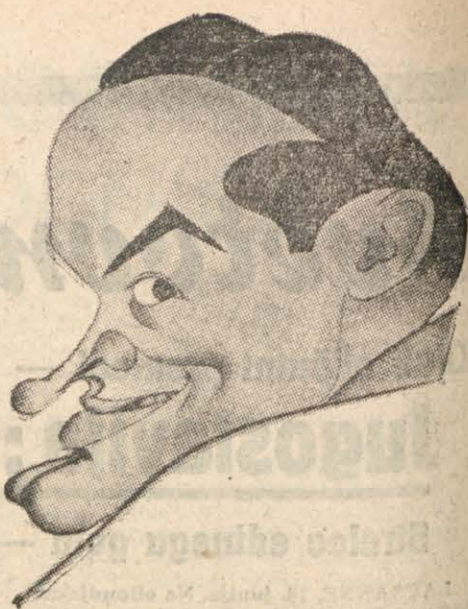
Nedavno so to delo v Angliji posneli tudi na film. To se je zgodilo natanko deset let po prvi uprizoritvi v znanem »Old Theatre«, ko so v glavnih vlogah nastopili — Sir Ralph Richardson, Marian Spencer in Alec Guinness. Ta imena, ki pomenijo »Angležem izbranice njihove gledališke elite (iz filmov jih — vsaj preveč) in zadnjega — poznamo tudi pri nas), so za Angleže simbol odrske umetnosti in uspeha. Zato si prav lahko predstavimo vse kvalitete, ki jih ima film, če preberemo navdušene kritike znanih angleških filmskih novinarjev, ki film na vse pretege hvalijo. Eden izmed njih piše takole: »Dobili smo nov film, popolnoma enakovreden največjim filmskim stvaritvam, veliko filmsko adaptacijo velikega dela. Dobili smo novo briljantno umetnino, ki jo je z veliko spretnostjo prenesel na film režiser Guy Hamilton in v kateri igrajo naši znani gledalški in filmski umetniki Alistair Sim, Eileen Moore in Brian Forbes. Če smo gledali odrsko uprizoritev tega dela, smo morali spoznati, kaj je resnična igralska umetnost in prav zato nas je film osupnil. Kajti to, kar smo videli v filmu, nas je osupnilo, saj po pravici nismo mogli pričakovati takega presenečenja. Alistair Sim je v vlogi ki jo je na odru igral Ralph Richardson, uspel vsaj toliko, če ne še bolj in prav tako sta dosegla svoje odrske konkurente (Marian Spencer in Alec Guinness) tudi Eileen Moore in Brian Forbes. Vse vloge so odlične in s pravico trdim, da je film veliko boljši od odrske predstave, saj so nas filmski Priestley, fino režiserjevo delo in odlična igra v resnici očarali...«

Zelo laskava ocena je to, a lahko ji verjamemo, saj je znano, da so Angleži precej skopi s pohvalami, posebno kadar gre za filme, prirejene po odrskih delih.

Bob Hope - Casanova

Po vseh neštetih zgodbah, ki krožijo že danes o »velikem umetniku ljubezni in meča« je bilo posnetih že toliko filmov, da je to število postalo že kar smešno, posebno je zaradi tega, ker so vsi obravnavali dogodivščine tega »osvajalca« vse preveč resno in jim pripisovali kar nekaj zgodovinski pomen. To pot pa se je kretica vendarle obrnila in v filmu »Casanova noč« (Casanova's Big Night) je v vlogi »velikega« pokojnika nastopil — Bob Hope. Ze to ime samo nam pove, da ima film namen biti bolj vesel kot resen.

Bob Hope, ki, kot nam je znano, nastopa (poleg drugega) že dalj časa v serijskih filmih »Pot v...« (pri nas smo videli le »Pot v utopijo«) in v katerih je sano viden zaton originalnega humorja v ameriških filmskih komedijah, je tu malce bolj svez, mogoče zato, ker mu gotovo prija sprememba okolja, saj je v raznih »Poteh v...« postal že skrajno banalen in nemogoč. Ni dvoma, da je Bob Hope zelo dober komik, ki mu je treba dati le priložnost in bo popolnoma drugačen kot v tej množici najkomercialnejših izdelkov ameriške filmske industrije, ki razpolaga z najboljšimi poceni efekti, usmerjenimi največkrat na najnižje in najbolj skrite človeške nagone. Žal je le malo nad katerimkoli primerkom takega tipičnega filma tudi »Casanova noč«, kjer neprestano poskuša biti duhovit in katerega najpriljubnejša značilnost je na žalost le naslov, saj z romantično ovceno ime Casanova privablja množice gledalcev v kinodvorane, v katerih pa ne najdejo prav nič novega, ampak le nekaj zmehčanih in žal, ki pa kljub moderni pomadi in najmodernejši obleki v katere so jih oblekli, kažejo kar najbolj očitne znake starostne onemoglosti.

Tako je angleški karikaturist upodobil značilni profil Boba Hopea

FRANCOSKI OKUSI

Neki francoski tednik je razpisal anketo med svojimi bralci, naj označijo najbolj priljubljene domače in tuje filmske igralce. Med domačimi filmskimi igralci so na prvem mestu naslednja imena: Martine Carol, Frangolse Arnoul, Michele Morgan, Jean Claude Pascal, Jean Marais in Gerard Philippe. Med tujimi filmskimi igralci je na prvem mestu najbolj popularna italijanska filmska igralka Gina Lollobrigida, tej sledijo po naslednjem vrstnem redu: Deborah Kerr, Ava Gardner, Stewart Granger, James Mason, Robert Taylor. Med ljubljenci francoskih obiskovalcev kina ni imen priznanih filmskih igralcev kakor Rita Hayworth, Ingrid Bergman, Clark Gable in Gary Cooper.

FILMI, KI JIH BOMO GLEDALI

»Come Back, Little Sheeba« — »Vrni se, mala Sheeba«, ameriški film

Scenarij: Ketti Frings

Režija: Daniel Mann

Kamera: James Wong Howe

V glavnih vlogah: Burt Lancaster, Shirley Booth in Terry Moore

Produkcija: Paramount 1953

Ameriška filmska metropola Hollywood preseneči od časa do časa — ti presledki so po navadi precej dolgi — s kakim filmom, ki se bistveno razlikuje od ostalih podpopovrčnih celuloidnih izdelkov, ki jih ameriške produkcijske hiše izdelujejo kar na tekočem traku. In tako presenečenje je tudi film »Vrni se, mala Sheeba«, ki ga bomo v kratkem videli na sporedu v naših kinematografih.

Spreobrnjeni alkoholik, Dock Zivi sam s svojo ostarelo ženo Lolo, zaradi katere je prekinil svoje mnogo obetajoče medicinske študije. Zakon je vse prej kot srečen. Hčerka jima je umrla kmalu po rojstvu, Lolo se zanemarija in slabo kmalu po gospodinjstvu, a pod navideznim Dockovim mirom ti vroče hrepenenje po boljšem in lepšem življenju. V to okolje pade kot z drugega sveta nova podnaimenica: mlada, lepa, negovana in vesela študentka. Zaradi nje prične Dock spet piti in konča v bolnišnici, iz katere se čez nekaj časa vrne ozdravljen. Studentka se je medtem

poročila ter odselila in med zakoncem je zopet zavladala navidezna harmonija. Oba sta črtala iz spomina majhnega psička, Sheeba, ki se jima je pred časom izgubil in bi jima njegov povratek pomenil boljše življenje.

V glavni vlogi nastopa gledališka igralka Shirley Booth, ki je v istostimenskem odskem delu na Broadwayu doživela velikanski uspeh. Za svojo vlogo v filmu »Vrni se, mala Sheeba«, ki ji je obenem tudi prva filmska večja vloga, je dobila Oscarja. Njenega moža igra Burt Lancaster, ki je bil po poklicu, preden je odšel k filmu, cirkuški akrobat. Temu primerne so bile tudi vloge v njegovih prejšnjih filmih, v katerih je po navadi igral drzne viteze, gangsterje in pomorščake. — Pri nas smo ga videli v filmu »Plamen in puščica«. — S kreacijo ozdravljenega alkoholika v filmu »Vrni se, mala Sheeba« je Burt Lancaster dokazal, da zna tudi podajati zapletene in doživete karakterne vloge. Mlado študentko igra nova ameriška lepota Terry Moore, ki pa ima razen lepega telesa tudi precej igralskega talenta.

Film je režiral mladi režiser Daniel Mann, ki se je doslej bolj uveljavljal kot gledališki režiser.

Na koncu naj še omenim, da je film odkupilo ljubljansko Podjetje za razdeljevanje filmov ter ga opremilo z vzornim prevodom.

Z. Petan

Burt Lancaster in Shirley Booth v filmu »Vrni se, mala Sheeba«

BIKOBOREC IN LEPOTICA

NOVA LJUBEZEN AVE GARDNER?

Znana filmska igralka Ava Gardner, ki se je zadnje tedne mudila v Madridu, je od potovala domov v ZDA. Pred odhodom je dokončno povedala, da se bo ločila od Franka Sinatre in namignila, da ji je močno všeč znani španski bikoborec Dominguin. Ali je to samo muha lepote ali je prava ljubezen ne

ve nihče. Vsekakor pa je res, da so Dominguinovi prijatelji v Madridu hudo v skrbeh za svojega ljubljence. Se nikdar se ni namreč zgodilo, da bi Dominguin dvoril kakšni dami — v areni, pravijo, pa pride v trenutku smrti, če je bikoborec raztresen.

Kdo je Luis Dominguin? Tridesetletni veteran arene (saj ubija bika že 12 let) je dosedaj ubil že precej več kot 2000 bikov, pri čemer, pravijo, je zaslužil tudi precej več kot milijon funtov.

V areni je dober, ali bolje odlični za tistega, ki mu je pri srcu nesmiselno pobijanje bikov. Izpopolnil je »umetnost« bikoborbe in noben drug toreador ni deležen takšnih aplavzov kot on.

Dovolili so mu nastopati v Madridu šele pred dvema letoma. Pravijo, da je prepoved v tesni zvezi z žalostnim dogodkom 28. avgusta 1948, ko je bik razmesaril največjega bikoborca vseh časov Manoletea. Pomožni matadorji, katerih dolžnost bi bila s plašči premotiti bika in rešiti Manoletea — med njimi je bil tudi Dominguin — so slabo opravili svoj posel. Manolete je umrl še predno se ga odnesli iz arene.

Sedaj je seveda vse drugače in Dominguin nima tekmeča, vsaj v areni ne. V kratkem se bo ponovno vrnila na obisk tudi Ava Gardner. Vendar pa pravijo, da so njegovi pristaši bolj za to, da bi pustil Avo in se posvetil bikom.

Pše Josip Korban

TIVOLSKI JUNAKI

Riše Miki Muster

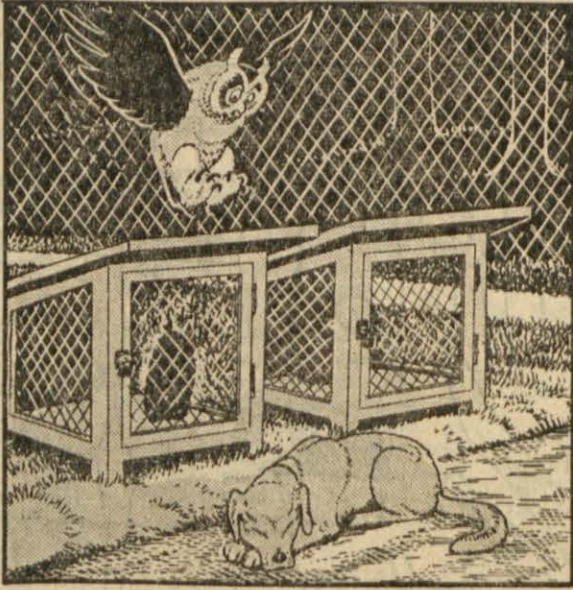
29.

Nato se Dremuša obrne h krastaci in reče: »Hvala ti za pomoč! Imaš kakšno željo?« Kremplje si poreži! odgovori Cepelga in skoči v bližnji jarek. Medtem Bronček že prijaša svojega oživljenega konjčka. »Cviligojko in Kleščarko mi daj v naročje!« ukaže Mukici, »Svedričevu pa zlezi na bronjaka, ki čaka pri stopnišču.« Dremuša sede na kamnito ograjo in zaskrbлено opazuje mislo. Le kako bodo opazje te plahe stvarce!

30.

Pa je le šlo. In še kako imenitno! Kakor vihar sta odprti gobec dirjala praviljčna psa skozi gozd, ki sta ga že dobro poznala. Dremuša ju je komaj dohajala, četudi ni bila slaba letalka. Miška Svedričeva se je spočetka še malo bala, tako da jo je morala Mukica držati. Cviligojeva in Kleščarjeva sta pa sedeli mirno in dostojanstveno kakor dve ponosni zamorski kraljici. Bronček je pa ves čas veselo mahal z rokami. Rad bi vrlakal, pa ni smel — da bi ne vzbujal nezazeleno pozornosti.

31.

Ko se nočni jezdeci približajo živalskemu vrtu, Dremuša poleti na ogled, da bi dognala, kje nočjo postopa čuvaj Kosorepec... Jojmen! Prav pred Dremuškovno kletko leži prebrisana pasja butica! Uganil je, da bodo tisti prečudni tatje, ki so ono noč strahili po živalskem vrtu, se poskušali srečo, da bi ukradli savička. Dremuš se od žalosti stisne srce. Kako blizu je njen sin — in vendar ga ne bo mogla videti! Kako mu naj sporoči, da so prijatelji tukaj, ki ga bodo rešili?

32.

Razočarani stoje pred ograjo naših junaki in si ne vedo pomagati. »Ta vražji pasji krempelj nam je vse pokvaril!«, se jezi Bronček. Tedaj pa zaslišijo pritažene živalske korake: »cop-cop-cop!« In že stoji striček Bodiček pred njimi. »Ha-ha!« se široko zasmeje: »Kaj se pa tako klišo držite, kakor kloradarji po škropljenju? Se tistegale ščeneta bojite?« »Kaj se ga ti ne bojiš?« se Bronček začudi. »Boš že videl, ko z njim vsak čas zaigram žogobre!« odvrne Bodiček.